

Regeringens proposition 1998/99:19

Prop. 1998/99:19

Ändringar i lagen (1993:768) om åtgärder mot
penningtvätt, m.m.

Prop.
1998/99:19

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 15 oktober 1998

Göran Persson

Erik Åsbrink
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår att en ny straffbestämmelse, penninghäleri, förs in i brottsbalken för att öka möjligheterna att komma till rätta med penningtvätt. Bestämmelsen skall omfatta sådana förfaranden som i dag regleras i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken. Ansvar skall också stadgas för den som bistår med att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning på annat sätt än genom förvärv, t.ex. genom vissa former av skatte- och tullbrott.

Det föreslås även att tillämpningsområdet för lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvättslagen) utvidgas till att avse transaktioner där det bakomliggande brottet till penningtvätt utgörs av skatte- eller tullbrott. Banker, försäkringsbolag och andra institut som omfattas av lagen kommer därvid också att ha skyldighet att granska och lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, om transaktioner som skäligen kan antas vara ägnade att dölja att någon har berikat sig genom skatte- eller tullbrott.

Vidare föreslås en utvidgning av kretsen gransknings- och uppgiftsskyldiga företag i penningtvättslagen till att även omfatta den som bedriver verksamhet enligt lagen om försäkringsmäklare.

Företag som är skyldigt att lämna uppgifter om misstänkt penningtvätt till polisen, skall enligt förslaget på begäran av polisen lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen. När sådana uppgifter har lämnats, skall även annat uppgiftsskyldigt företag lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som polisen begär.

Några sanktioner för företag som omfattas av uppgiftsskyldigheten och som bryter mot bestämmelserna i lagen föreslås inte för närvarande. Där-

emot föreslås att den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten eller bryter mot meddelandeförbudet i lagen skall kunna dömas till böter.

Den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter eller också lotteri- och spelverksamhet föreslås bli skyldig att, på begäran av polisen, lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

En ny lag om penningtvättsregister föreslås. Företag som omfattas av uppgiftsskyldighet skall enligt den föreslagna lagen få rätt att med hjälp av automatisk databehandling föra register över sådana uppgifter som företaget lämnat till polisen med stöd av penningtvättslagen.

Det föreslås även att en revisor som i samband med granskning av ett bolag finner att en styrelseledamot eller den verkställande direktören kan misstänkas för penninghäleri, skall göra anmälan därom till åklagare. Syftet med bestämmelsen är att bekämpa sådana brottsliga gärningar som utgör penningtvätt.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1999.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	5
2	Lagtext.....	6
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.....	8
2.3	Förslag till lag om penningtvättsregister.....	13
2.4	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	15
3	Ärendet och dess beredning.....	16
4	Nuvarande ordning.....	18
4.1	Internationella åtaganden.....	18
4.1.1	Narkotikabrotts- och förverkandekonventionerna.....	18
4.1.2	Financial Action Task Force on money laundering (FATF).....	19
4.1.3	EG-direktivet mot penningtvätt.....	20
4.1.4	Övrigt arbete på internationell nivå.....	22
4.2	Penningtvättslagen.....	22
5	Allmänna utgångspunkter.....	24
5.1	Överväganden.....	24
5.2	Den nya tekniska miljön.....	25
6	Den straffrättsliga regleringen av penningtvätt.....	26
6.1	Nuvarande reglering.....	26
6.2	Regeringens överväganden.....	27
6.2.1	Ett särskilt brott, penninghäleri, införs i brottsbalken.....	27
6.2.2	Ringa brott samt oaktsamt förfarande.....	32
6.2.3	Försök, förberedelse och stämpling.....	33
6.2.4	Sveriges förklaring enligt artikel 6 punkt 4 i förverkandekonventionen.....	34
7	Definition av penningtvätt.....	35
7.1	Tull- och skattebrott.....	35
7.2	Skall det krävas ett konkret brott eller skall det räcka med brottslig verksamhet?.....	38
8	Företag som skall omfattas av penningtvättslagen.....	40
8.1	Den internationella utvecklingen.....	40
8.2	Uppgiftsskyldighet enligt 2 § penningtvättslagen.....	40
8.3	Skyldighet att svara på frågor.....	45
8.4	Bör vissa myndigheter omfattas av penningtvättslagen?..	47
9	Sekretess och informationsutbyte.....	49
10	Registerfrågor.....	53
10.1	Bakgrund.....	53
10.1.1	Aktuell lagstiftning om registerfrågor.....	53
10.1.2	Penningtvättutredningens förslag.....	54

10.2	Penningtvätsregister	54	Prop. 1998/99:19
11	Sanktioner mot företagen och där verksamma personer.....	60	
12	Anmälningsskyldighet för revisorer vid misstanke om brott.....	65	
12.1	Bakgrund	65	
12.2	Revisorer i aktieföretag	66	
12.3	Revisorer i finansiella företag.....	68	
13	Övriga frågor	68	
13.1	Finns det behov av en ny penningtvättslag?.....	68	
13.2	Ikraftträdande	68	
13.3	Ekonomiska effekter	69	
14	Författningskommentar.....	70	
14.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	70	
14.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	72	
14.3	Förslaget till lag om penningtvätsregister.....	76	
14.4	Förslaget till lag om ändring i aktieföretagslagen (1975:1385).....	79	
Bilaga 1	Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Bekämpande av penningtvätt (SOU 1997:36).....	81	
Bilaga 2	Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Aktieföretagets organisation (SOU 1995:44).....	82	
Bilaga 3	Remissinstanser som har yttrat sig över promemorian Revisorns skyldigheter vid misstanke om brott i företaget.....	83	
Bilaga 4	Remissinstanser som har yttrat sig över promemorian om anmälningsskyldighet för revisorer vid misstanke om vissa slag av häleri	84	
Bilaga 5	Lagrådsremissens lagförslag.....	85	
Bilaga 6	Lagrådets yttrande	95	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1998	98	
	Rättsdatablad.....	99	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1998/99:19

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt,
3. lag om penningtvättsregister, och
4. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 9 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

dels att det i brottsbalken skall införas två nya paragrafer, 9 kap. 6 a och 7 a §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap. 6 §¹

Den som

1. på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande tar befattning med något som är frånhänt annan genom brott,

2. bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv, 2. bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv, *eller*

3. *otillbörligen främjar möjligheterna för annan att tillgodogöra sig egendom som härrör från brottsligt förvärv eller värdet av sådan egendom,*

4. *med uppsåt att dölja egendomens ursprung medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som härrör från brottsligt förvärv, eller*

5. genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran 3. genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran

döms för *häleri* till fängelse i högst två år.

För häleri döms likaledes den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott.

Är brott som anges i första eller andra stycket grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

¹ Senaste lydelse 1993:207.

6 a §

Den som

1. otillbörligen främjar möjligheterna för annan att tillgodogöra sig egendom som härrör från brottsligt förvärv eller värdet av sådan egendom, eller

2. med uppsåt att dölja egendomens ursprung medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som härrör från brottsligt förvärv

döms för penninghäleri till fängelse i högst två år.

För penninghäleri döms också den som, i annat fall än som anges i första stycket, otillbörligen medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom, om åtgärden är ägnad att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning.

Är brott som anges i första eller andra stycket grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

7 a §

Är brott som avses i 6 a § att anse som ringa, döms för penninghäleriförseelse till böter eller fängelse i högst sex månader.

För penninghäleriförseelse skall också dömas den som

1. i fall som avses i 6 a § första stycket inte insåg men hade skäligen anledning att anta att brott förelåg, eller

2. i fall som avses i 6 a § andra stycket inte insåg men hade skäligen anledning att anta att annan berikat sig genom brottslig gärning.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

dels att 1–5, 7 och 9–13 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 9 a och 14 §§, samt närmast före 14 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Föreskrifterna i denna lag meddelas till uppfyllande av Sveriges förpliktelser enligt avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

*Lagen har till syfte att förhindra sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen (*penningtvätt*).*

Med penningtvätt avses i denna lag sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen.

Med penningtvätt avses även åtgärder med annan egendom än som avses i första stycket, om åtgärderna är ägnade att dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning.

2 §³

Bestämmelserna i denna lag gäller företag som driver

1. bankrörelse och annan verksamhet som består i att från allmänheten låna upp medel och att lämna krediter,
2. livförsäkringsrörelse,
3. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 91/308/EG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (EGT nr L 166, 28.6.1991, s. 77, Celex 391L0308).

² Ändringen innebär bl.a. att första stycket upphävs.

³ Senaste lydelse 1997:462.

4. verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn och som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 3 kap. 1 § 2–13 lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,

5. verksamhet som kräver anmälan till Finansinspektionen enligt valutaväxlingslagen (1996:1006).

5. verksamhet som kräver anmälan till Finansinspektionen enligt valutaväxlingslagen (1996:1006), *samt*

6. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare.

Lagen gäller endast sådan mot kunder inriktad verksamhet som avses i första stycket och som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra företag finns i 9 a §.

3 §

Att förfaranden som avses i 1 § *andra* stycket kan vara straffbara som *häleri* eller *häleriförseelse* framgår av 9 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken.

Ett företag som avses i 2 § får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner *avseende medel* som kan antas *härröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag*. Med sådana förvärv anses i denna lag förvärv genom brott där fängelse mer än sex månader ingår i straffskalan.

Att förfaranden som avses i 1 § kan vara straffbara som *penninghäleri* eller *penninghäleriförseelse* framgår av 9 kap. 6 a och 7 a §§ brottsbalken.

Ett företag som avses i 2 § *första stycket* får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner som kan antas *utgöra penningtvätt*.

4 §

Företaget skall kontrollera identiteten hos den som vill inleda en affärsförbindelse med företaget.

Identitetskontroll skall utföras också beträffande annan än den som avses i första stycket vid transaktioner som överstiger 110 000 kronor. Detsamma gäller om transaktionen inte överstiger nämnda belopp men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna överstiger beloppet. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna överstiger det angivna värdet.

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket, om företaget är hemmahörande inom EES. Detsamma gäller om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket, om företaget är hemmahörande inom *Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES)*. Detsamma gäller om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

5 §

Ett livförsäkringsföretag behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller engångspremie till högst 18 000 kronor. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats i ett företag som avses i 4 § tredje stycket första meningen.

Livförsäkringsföretag och företag som bedriver verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller engångspremie till högst 18 000 kronor. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats i ett företag som avses i 4 § tredje stycket första meningen.

7 §

Den kontroll som anges i 4–6 §§ skall, även om det inte följer av bestämmelserna i de paragraferna, alltid utföras om det kan antas att en transaktion *avser medel som härrör från ett brottsligt förvärv av allvarligare slag*.

Den kontroll som anges i 4–6 §§ skall, även om det inte följer av bestämmelserna i de paragraferna, alltid utföras om det kan antas att en transaktion *utgör penningtvätt*.

9 §

Företaget skall granska alla transaktioner *beträffande vilka företaget har skäl att anta att transaktionen avser medel som härrör från ett brottsligt förvärv av allvarligare slag*. Företaget skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt.

Företaget skall granska alla transaktioner *som skäligen kan antas utgöra penningtvätt*.

Företaget skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt. *Sedan sådana uppgifter har lämnats skall företaget på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.*

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även annat företag som avses i 2 § första stycket lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som myndigheten begär.

9 a §

Den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter eller också lotteri- och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

10 §

Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarigt för att det *brutit mot någon sekretessregel*, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för företagets räkning.

Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarigt för att det åsidosatt tystnadsplikt, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 a § får inte heller göras ansvarigt för att det åsidosatt tystnadsplikt. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för företagets räkning.

11 §⁴

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 § eller att polisen genomför en undersökning.

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 eller 9 a §§ eller att polisen genomför en undersökning.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

⁴ Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

12 §

Om Finansinspektionen vid en inspektion av ett företag eller på annat sätt får kännedom om transaktioner avseende medel som kan antas *häröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag*, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

Om Finansinspektionen vid en inspektion av ett företag eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas *utgöra penningtvätt*, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

13 §

Företaget skall ha rutiner *till förhindrande av* att företaget utnyttjas för transaktioner som har samband med brottsliga förvärv. Företaget skall svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet.

Företaget skall ha rutiner *för att förhindra* att företaget utnyttjas för penningtvätt. Företaget skall svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall tillhandahållas.

Ansvarsbestämmelse

14 §

Till böter döms den som uppsåtliga eller av grov oaktsamhet

1. åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten enligt 9 §, eller

2. bryter mot meddelandeförbudet i 11 §.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.
 2. I fråga om transaktioner som företagits före ikraftträdandet tillämpas 9 § i dess äldre lydelse och skall 14 § 1 nya lydelsen inte gälla.

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag gäller utöver personuppgiftslagen (1998:204) vid automatiserad behandling av personuppgifter i fråga om sådan penningtvätt som avses i 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvätsregister).

2 § Företag som avses i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får föra penningtvätsregister över sådana uppgifter som företaget lämnat med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

Ändamål

3 § Penningtvätsregister får föras av ett företag som avses i 2 §

1. för att förhindra att företaget medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt enligt 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, och

2. för att företaget skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket samma lag.

Innehåll

4 § Ett penningtvätsregister får endast innehålla

1. namn, person- eller organisationsnummer och adress,
2. kontonummer eller motsvarande, samt

3. de övriga uppgifter som lämnats med stöd av 9 § andra stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Information till den registrerade

5 § Uppgifter ur penningtvätsregister får inte lämnas ut till den registrerade.

Gallring

6 § En uppgift i penningtvätsregistret skall gallras

1. om den myndighet som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt beslutar att inte inleda eller att lägga ned utredningen om penningtvätt,

2. om en förundersökning har avslutats utan att åtal väckts med anledning av de lämnade uppgifterna,

3. om en domstol har meddelat dom eller beslut som vunnit laga kraft med anledning av de lämnade uppgifterna, eller

4. senast ett år efter det att uppgifter lämnats med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

Samkörning

7 § Ett företags penningtvättsregister får inte samköras med motsvarande register hos ett annat företag.

Rättelse och skadestånd

8 § Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om rättelse och skadestånd gäller vid behandling av personuppgifter enligt denna lag.

Tystnadsplikt

9 § Den som är verksam i företag som avses i 2 § får inte obehörigen röja uppgift i penningtvättsregister.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

2.4 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen
(1975:1385)

Prop. 1998/99:19

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 38 § aktiebolagslagen (1975:1385)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

38 §²

En revisor skall vidta de åtgärder som anges i 39 och 40 §§, om han finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt något av följande lagrum:

1. 9 kap. 1, 3 och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och	1. 9 kap. 1, 3, 6 a och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och
2. 2, 4, 5 och 10 §§ skattebrottslagen (1971:69).	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

¹ Lagen omtryckt 1993:150.

² Senaste lydelse 1998:760.

3 Ärendet och dess beredning

I november 1995 tillkallades med stöd av regeringens bemyndigande en särskild utredare (numera kammarrättspresidenten Per Anclow) med uppdrag att föreslå åtgärder för att effektivisera bekämpningen av penning-tvätt och annan kvalificerad ekonomisk brottslighet. I mars 1997 överlämnade utredningen, som antagit namnet Penningtvättutredningen, ett betänkande, Bekämpande av penningtvätt (SOU 1997:36). Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementets akt i ärendet (dnr Fi97/1117).

Regeringen tar i detta ärende upp utredningens förslag såvitt avser straffrättslig reglering av penningtvätt, ändringar i penningtvättslagen samt penningtvättsregister. Utredningen har även föreslagit att ett nytt institut, frysning, införs. Dessutom har utredningen föreslagit skyldighet att lämna uppgifter till tullmyndighet och att tullen i undersökningssyfte skall kunna kvarhålla medel under viss tid. Dessa frågor kräver enligt regeringens mening ytterligare överväganden och behandlas därför inte i detta sammanhang.

En närliggande fråga är revisorers anmälningsskyldighet vid misstanke om brott. Den har nyligen behandlats i olika sammanhang.

Regeringen bemyndigade i juni 1990 chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att göra en översyn av aktiebolagslagen (dir. 1990:46). Kommittén antog namnet Aktiebolagskommittén. Våren 1995 överlämnade kommittén delbetänkandet Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44). Kommittén föreslår i betänkandet bl.a. viss anmälningsskyldighet för revisorer vid brott. Delbetänkandet har remissbehandlats. I *bilaga 2* finns en förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig.

Inom Justitiedepartementet har därefter utarbetats en promemoria, Revisornas skyldigheter vid misstanke om brott i bolaget. Promemorian rör förfarandet när en revisor misstänker att företrädare för ett bolag begår brott och har behandlats vid ett remissmöte i mars 1997. De inbjudna myndigheterna och organisationerna har dessutom getts tillfälle att yttra sig skriftligt. En förteckning över deltagarna vid remissmötet och de remissinstanser som yttrat sig över promemorian finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena över promemorian finns tillgänglig i Justitiedepartementets akt i ärendet (dnr 95-2066).

Aktiebolagskommitténs delbetänkande och förslagen i promemorian har lett till lagstiftning under våren 1998 (prop. 1997/98:99, bet. 1997/98:LU26, rskr. 1997/98:257, SFS 1998:760). Av propositionen framgår att regeringen avser att behandla frågan om anmälningsskyldighet vid vissa slag av häleri i samband med att Penningtvättutredningens betänkande behandlas.

Inom Finansdepartementet har i februari 1998 utarbetats en promemoria om anmälningsskyldighet för revisorer vid misstanke om vissa slag av häleri. Promemorian har remissbehandlats. I *bilaga 4* finns en förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementets akt i ärendet (dnr Fi98/501).

Frågorna om effektivare bekämpning av penningtvätt och om revisorers anmälningsskyldighet ingår i regeringens strategi för samhällets samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten (skr. 1994/95:217, bet. 1994/95:JuU25, rskr. 1994/95:412).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 3 september 1998 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 5*.

Lagrådet har i huvudsak godtagit förslagen men också föreslagit vissa justeringar. Regeringen har i allt väsentligt följt Lagrådets förslag. Lagrådets synpunkter behandlas i respektive avsnitt. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjort i lagtexten. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 6*.

4 Nuvarande ordning

4.1 Internationella åtaganden

4.1.1 Narkotikabrotts- och förverkandekonventionerna

Med penningtvätt förstås åtgärder som företas i syfte att dölja eller omsätta vinningen från brottslig verksamhet. Penningtvätt är en internationell företeelse och utgör ett stort problem i det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet runt om i världen. Ett flertal internationella initiativ har därför tagits i syfte att förstärka insatserna mot penningtvätt.

På det straffrättsliga området finns ett internationellt samarbete mellan rättsvårdande organ. Samarbetet regleras i Förenta nationernas konvention den 19 december 1988 mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (narkotikabrotts- eller Wienkonventionen). Konventionen ställer krav på kriminalisering av penningtvätt i fråga om inkomster från narkotikabrottslighet. Syftet med konventionen är att förstärka det internationella samarbetet och effektivisera insatserna i kampen mot den internationella narkotikabrottsligheten. Konventionen förpliktar parterna att i olika hänseenden straffbelägga illegal framställning, försäljning och innehav av narkotika samt förfaranden som innebär hjälp att dölja eller omsätta vinsterna från den illegala marknaden. Även frågor om förverkande, utlämning och annat internationellt rättsligt samarbete tas upp i konventionen.

Ett av de viktigaste inslagen i narkotikabrottskonventionen är bestämmelserna i artikel 3 om straffrättsliga åtgärder mot personer som på olika sätt främjar den illegala narkotikahandlingen utan att själva vara direkt inblandade i denna verksamhet. Främst gäller det förfaranden som innebär medverkan till att vinster som härrör från narkotikabrottslighet omsätts eller på annat sätt slussas över till legal verksamhet. De brott som avses i konventionen är relaterade till narkotika. Bestämmelserna innebär att parterna åtar sig att under vissa förutsättningar kriminalisera den hjälp som lämnas narkotikabrottslingar vid omsättning eller överlåtelse av egendom som härrör från deras brottsliga verksamhet. Även gärningar som innebär medverkan till att dölja egendomens ursprung skall beläggas med straff. Narkotikabrottskonventionen har undertecknats och ratificerats av Sverige (prop. 1990/91:127, bet. 1990/91:JuU32, rskr, 1990/91:323). De lagändringar som gjorts med anledning av konventionen framgår av avsnitt 6.1.

Vidare har inom Europarådet den 8 november 1990 upprättats en konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (förverkande- eller Strasbourgkonventionen). Konventionen innehåller regler om ett vidgat internationellt samarbete vid brottsutredningar och vid förverkande av brottsverktyg. Parterna åläggs att straffbelägga gärningar som innefattar penningtvätt. Konventionen gäller inte enbart narkotikabrottslighet utan omfattar i princip alla former av brott. Syftet med konventionen är att utveckla samarbetet i fråga om förverkande av utbyte av brott. Konventionen är avsedd att ge möjligheter till rättsligt samarbete under alla stadier i förfarandet, dvs. från förundersökningsstadiet till dess att det finns ett slutligt beslut om förverkande. Kon-

ventionen täcker även in förfaranden innan förundersökning inletts. Förverkandekonventionen har utarbetats med narkotikabrottskonventionen som förebild. Många av de frågor som tas upp i narkotikabrottskonventionen återfinns därför även i förverkandekonventionen. Till skillnad från narkotikabrottskonventionen är emellertid förverkandekonventionen, som tidigare antytts, inte begränsad till någon viss typ av förbrott.

I artikel 6 i förverkandekonventionen finns en bestämmelse om kriminalisering av penningtvättsbrott som bl.a. innebär att parterna skall straffbelägga uppsåtliga förfaranden som innefattar hjälp att omsätta eller överlåta brottsligt förvärvat egendom.

Konventionen har undertecknats och ratificerats av Sverige (prop. 1995/96:49, bet. 1995/96:JuU10, rskr. 1995/96:59). Enligt artikel 6 punkt 4 kan straffbestämmelserna begränsas till vissa förbrott eller kategorier av sådana brott. Eftersom de svenska straffbestämmelserna uppställer begränsningar vad avser skattebrott m.m. – vilka saknar motsvarighet i konventionen – har möjligheten till förklaring i punkten 4 utnyttjats av Sverige vid tillträdet till konventionen. Förklaringen innebär att bestämmelsen i artikel 6 punkt 1 för Sveriges del skall gälla egendom som härrör från brottsligt förvärv. Några lagändringar på grund av tillträdet av konventionen har inte ansetts vara nödvändiga.

4.1.2 Financial Action Task Force on money laundering (FATF)

På det finansiella området har ett flertal internationella överenskommelser träffats. Vid ett möte i Paris i juli 1989 bildade länderna i den s.k. G-7 gruppen en finansiell arbetsgrupp mot tvättning av pengar, FATF (Financial Action Task Force on money laundering). Totalt har 26 stater och två organisationer anslutit sig till FATF. Sverige har från början deltagit i FATF:s arbete. FATF har möten ca fyra gånger per år. Vid vissa av dessa möten deltar även internationella organisationer såsom Europarådet, Interpol, Europeiska bankföreningen m.fl.

FATF har utfärdat 40 rekommendationer om penningtvätt som avser att förbättra de nationella rättssystemen för bekämpning av penningtvätt samt förstärka det finansiella systemets roll och det internationella samarbetet. Enligt rekommendationerna bör alla medlemsstater ratificera narkotikabrottskonventionen och även överväga att utvidga straffbarhetsområdet till andra brott än sådana som har anknytning till narkotika. Rekommendationerna bör vidare gälla inte bara för banker utan även för andra finansiella institut. De finansiella instituten bör identifiera och registrera kundernas identitet. Alla komplexa, ovanliga och omfattande transaktioner och transaktionsmönster som inte har ett uppenbart ekonomiskt eller lagligt syfte bör ägnas särskild uppmärksamhet. Ett finansiellt institut bör åläggas att genast rapportera misstankar om att medel härrör från brottslig verksamhet till behöriga myndigheter. De finansiella instituten bör utforma program för bl.a. personalutbildning och interna kontrollfunktioner. Speciell uppmärksamhet skall ägnas åt affärsförbindelser med bolag och finansiella institut hemmahörande i länder som i otillräcklig utsträckning eller inte alls följer rekommendationerna. Tillsynsmyndigheterna bör se till att instituten har adekvata program för att

skydda sig mot penningtvätt. Ett internationellt utbyte av allmän information om penningtvätt liksom information om misstänkta transaktioner bör ske. Rekommendationerna förespråkar ett internationellt samarbete rörande förverkande, rättshjälp och utlämning.

Sverige har beaktat FATF:s rekommendationer, men eftersom dessa till stor del överensstämmer med det av Sverige genomförda direktivet om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (91/308/EEG), har de inte föranlett någon särskild lagstiftning. I det löpande arbetet inom FATF ingår att undersöka hur medlemsländerna uppfyller rekommendationerna. Genomgångar av förhållandena i Sverige har gjorts år 1992 och 1996.

4.1.3 EG-direktivet mot penningtvätt

EG:s ministerråd antog den 10 juni 1991 ett direktiv om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (91/308/EEG). Direktivet gäller för samtliga länder inom EES. Om kreditinstitut och finansiella institut utnyttjas för penningtvätt kan detta, enligt direktivet, allvarligt äventyra sundheten och stabiliteten i instituten och minska allmänhetens förtroende för hela det finansiella systemet. I direktivet anges vidare att om gemenskapen inte ingriper mot penningtvätt kan detta leda till att medlemsländerna för att skydda sina finansiella system vidtar åtgärder som inte är förenliga med fullbordandet av den inre marknaden. Om inte vissa åtgärder för samordning på gemenskapnivå vidtas kan de som tvättar pengar, för att underlätta sin brottsliga verksamhet, komma att försöka dra nytta av den frihet för kapitalrörelser och den frihet att tillhandahålla finansiella tjänster som hör till det integrerade finansiella området.

I direktivet har definitionen av penningtvätt hämtats från narkotikabrottskonventionen. Med penningtvätt avses enligt artikel 1 följande förfaranden när de sker uppsåtligen.

- Omvandling eller överföring av egendom i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott och i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung, eller för att hjälpa någon som är delaktig i sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande.
- Hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning, av de rättigheter som är knutna till den, eller av äganderätten till den, i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott.
- Förvärv, innehav eller brukande av egendom i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brott eller från medverkan till brott.
- Medverkan till, överenskommelse att utföra, försök och medhjälp till, främjande och underlättande av, samt rådgivning för utförande av någon av de gärningar som sägs i föregående strecksatser.

Direktivet är ett minimidirektiv, vilket innebär att varje enskilt land enligt artikel 15 kan fastställa strängare regler. Eftersom penningtvätt inte endast förekommer beträffande utbyte av narkotika bör medlemsstaterna i sin lagstiftning utsträcka vad som skall gälla enligt direktivet till att omfatta även utbyte av annan brottslighet. Direktivet omfattar kreditinstitut, finansiella institut och livförsäkringsbolag men medlemsstaterna åläggs att se till att bestämmelserna utvidgas till att omfatta även sådana yrkesgrupper och företag, vilkas verksamhet är särskilt ägnad att utnyttjas för penningtvätt.

Medlemsstaterna skall enligt artikel 2 se till att penningtvätt förbjuds. Direktivet kräver vidare att instituten, till dess att de har underrättat behöriga myndigheter, avstår från att utföra sådana transaktioner som de vet eller misstänker har samband med penningtvätt. De behöriga myndigheterna får ge förelägganden om att transaktionen inte skall utföras. Om en transaktion misstänks innefatta penningtvätt och det inte är möjligt att underlåta att utföra transaktionen eller underlåtenheten är ägnad att motverka försök att efterforska en misstänkt transaktion, skall institutet i efterhand omedelbart underrätta de behöriga myndigheterna.

Vidare finns regler om identifiering av kunderna i artikel 3 och om bevarande av uppgifter om identifieringen i artikel 4. Institutet skall med särskild uppmärksamhet granska alla transaktioner som de, på grund av deras karaktär, bedömer med särskilt stor sannolikhet kan ha samband med penningtvätt. För att identifierings- och granskningskraven skall vara meningsfulla skall instituten enligt artikel 6 samarbeta med de myndigheter som har att bekämpa penningtvätt.

Enligt direktivet måste banksekretessen hävas i penningtvättsfall. En obligatorisk ordning för rapportering av misstänkta transaktioner, som innefattar garantier för att uppgifterna lämnas till de behöriga myndigheterna utan att berörda kunder varnas, skall därför införas (artikel 8). Vidare stadgar direktivet att om en anställd eller styrelseledamot i ett institut i god tro har röjt upplysningar för de behöriga myndigheterna skall detta inte innebära överträdelse av någon sekretessregel och inte föranleda ansvar i någon form för instituten, deras styrelseledamöter eller anställda (artikel 9). Även myndigheter som vid inspektion eller på något annat sätt upptäcker omständigheter som skulle kunna utgöra bevis för penningtvätt skall underrätta de myndigheter som har att bekämpa penningtvätt (artikel 10).

En viktig del i bekämpningen av penningtvätt är att instituten inför tillfredsställande rutiner för internkontroll och vidtar lämpliga utbildningsprogram (artikel 11). Vidare skall medlemsstaterna vidta de åtgärder som behövs för fullständig tillämpning av alla bestämmelser i direktivet och särskilt föreskriva vilka påföljder som skall gälla vid överträdelser av de regler som antagits på grund av direktivet (artikel 14).

En kontaktkommitté för penningtvättsfrågor har bildats under EG-kommissionen. Kommittén skall enligt artikel 13 bl.a. rekommendera kommissionen tillägg eller ändringar i direktivet och undersöka om direktivet bör utvidgas till att omfatta en viss yrkesgrupp eller företagskategori när det klarlagts att en sådan yrkesgrupp eller företagskategori har utnyttjats i en medlemsstat för penningtvätt. Kontaktkommittén, som be-

står av representanter för EES-länderna och företrädare för kommissionen, sammanträder årligen.

Kommissionen har under sommaren 1998 meddelat att ett förslag till ändringar i penningtvättsdirektivet kommer att läggas fram i rådet i slutet av året eller i början av 1999. Syftet med ändringarna är att införa effektivare regler i kampen mot penningtvätt.

4.1.4 Övrigt arbete på internationell nivå

EG:s arbetsgrupp för gemenskapsrätt och nationell straffrätt har diskuterat frågan om penningtvätt i samband med upprättandet av det andra protokollet till konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen. Enligt den förslagna artikel 5 i protokollet skall varje medlemsstat vidta åtgärder för att förhindra penningtvätt som härrör från EG-bedrägerier, bestickning och mutbrott och som kan skada EG:s finanser. Arbetet är ännu inte slutfört.

Även en särskild kommitté inom Europeiska centralbanken (ECB) handhar vissa frågor om penningtvätt och interna kontrollfrågor i detta sammanhang. Vidare har UNDCP (United Nations International Drug Control Programme) diskuterat penningtvättsfrågor och vid Förenta Nationernas Generalförsamlings 20:e extramöte den 8–10 juni 1998, som behandlade narkotikasituationen i världen, antogs en handlingsplan mot penningtvätt. Handlingsplanens underliggande budskap är att de 40 rekommendationer som FATF utarbetat skall betraktas som vägledande av alla stater, också av dem som inte är medlemmar i FATF.

4.2 Penningtvättslagen

EG-direktivet om penningtvätt har genomförts i Sverige genom lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvättslagen), som trädde i kraft den 1 januari 1994 (prop. 1992/93:207, bet. 1992/93:JuU37, rskr. 1992/93:375). Enligt 1 § har lagen till syfte att förhindra sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott som kan medföra att denna egenskap hos egendomen döljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen (penningtvätt). Sådana förfaranden kan vara straffbara enligt häleribestämmelserna i 9 kap. brottsbalken.

Lagen omfattar i dag företag som driver bankrörelse, livförsäkringsrörelse, värdepappersrörelse, valutaväxlingsrörelse och verksamhet enligt lagen om finansieringsverksamhet (prop. 1995/96:216). De viktigaste bestämmelserna i lagen stadgar i huvudsak följande.

Enligt 3 § får företag som omfattas av lagens tillämpningsområde inte medvetet medverka vid transaktioner avseende medel som kan antas härröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag. Med sådant förvärv avses förvärv genom brott där fängelse i mer än sex månader ingår i straffskalan.

Företag som omfattas av lagens tillämpningsområde skall enligt 4 § kräva att kunden legitimerar sig när en affärsförbindelse inleds. Därmed avses ett affärsförhållande av mer stadigvarande slag och exempelvis inte att en person vid ett enskilda tillfälle växlar sedlar eller mynt. Identitetskontroll skall alltid utföras vid transaktioner som överstiger 110 000 kronor. Detsamma gäller om transaktionen inte överstiger detta belopp men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna överstiger beloppet. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion skall identiteten kontrolleras så snart summan överstiger det angivna värdet. Identitetskontroll behöver dock inte utföras beträffande företag som omfattas av lagens tillämpningsområde enligt 2 § första stycket, om företaget är hemmahörande inom EES. Detsamma gäller om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

Identitetskontroll skall enligt 7 § alltid ske, oavsett beloppets storlek, om det kan antas att en transaktion avser medel som härrör från ett brottsligt förvärv av allvarligare slag. Vid bedömningen av om transaktionen är av sådant slag skall dess art och omfattning beaktas, men även andra omständigheter som t.ex. kundens uppträdande. Med transaktionens art avses sättet på vilket transaktionen genomförs och med omfattningen beloppets storlek.

Enligt 9 § skall företagen granska alla transaktioner avseende medel när de har skäl anta att de härrör från brottsliga förvärv av allvarligare slag och anmäla tveksamma transaktioner till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer. Regeringen har inte beslutat om någon särskild polismyndighet. I praktiken har anmälningarna gjorts till finanspolisen. Om anmälan sker skall företaget enligt förbudsregeln i 3 § avstå från att utföra transaktionen. Skyldigheten att lämna uppgifter enligt 9 § bryter tystnadsplikten i bl.a. 1 kap. 10 § bankrörelselagen, dvs. bestämmelsen om banksekretess. När upplysningar lämnas med stöd av lagen skall detta nämligen enligt 10 § inte betraktas som brott mot någon sekretessregel, om den som lämnade uppgiften hade anledning att räkna med att uppgifterna borde lämnas.

Om Finansinspektionen vid en inspektion av ett företag eller på annat sätt får kännedom om transaktioner avseende medel som kan antas härröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag, skall inspektionen, enligt 12 §, underrätta finanspolisen om transaktionerna.

Företaget skall enligt 13 § ha rutiner till förhindrande av att företaget utnyttjas för transaktioner som har samband med brottsliga förvärv. Företaget skall svara för att de anställda får information och utbildning för ändamålet. Finansinspektionen har genom föreskrifter och allmänna råd angett vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall tillhandahållas (FFFS 1994:9 och 10).

Penningtvättslagen innehåller inte någon sanktionsbestämmelse mot den som bryter mot lagens bestämmelser. Det förutsätts att bestämmelserna skall kunna upprätthållas med stöd av arbetsrättslig lagstiftning och de avtal som träffats på arbetsrättens område samt med hjälp av det sanktionssystem som Finansinspektionen förfogar över i sin tillsynsverksamhet.

5 Allmänna utgångspunkter

5.1 Överväganden

Penningtvätsfrågor har fått stor uppmärksamhet på senare tid, inte minst genom det arbete som bedrivs i flera internationella organisationer. Till en början inriktades intresset särskilt på penningtvätt i anslutning till narkotikabrott. Som exempel kan nämnas att en ovillkorlig skyldighet att vidta åtgärder i enlighet med EG:s penningtvättsdirektiv endast föreligger i fråga om tillgångar som härrör från narkotikabrottslighet. Enligt direktivet bör länderna emellertid överväga att utvidga tillämpningen till andra former av brottslighet. Debatten har på senare år också kommit att handla om penningtvätt i anslutning till andra brott. Penningtvätt utförs ofta med uppsåt att dölja eller dra nytta av ekonomisk brottslighet och utgör inte sällan ett slutled i den organiserade brottsligheten. Kampen mot penningtvätt är därför ett sätt att även bekämpa den ekonomiska och organiserade brottsligheten. Eftersom dessa brott ofta inbringar stora vinster för de kriminella och därmed utgör en drivande kraft för den brottsliga verksamheten är det särskilt viktigt att åtgärderna mot penningtvätt blir effektiva.

Det allmänna syftet med en reglering av penningtvätt är att förhindra att det finansiella systemet och även annan näringsverksamhet utnyttjas för penningtvätt och därmed motverka att s.k. svarta pengar flyter in i den legala ekonomin. Om ett institut som verkar på den finansiella marknaden utnyttjas för tvättning av pengar i större omfattning kan detta allvarligt äventyra sundheten och stabiliteten i det ifrågavarande institutet och minska allmänhetens förtroende för det finansiella systemet. En i många länder använd metod för att bekämpa penningtvätt är införandet av administrativa bestämmelser av den typ som finns i penningtvättslagen, t.ex. identitetskontroll och skyldighet att lämna uppgifter till polisen om misstänkta transaktioner. För andra företag än de finansiella kan penningtvätt i stor omfattning innebära att allmänhetens förtroende minskar för företaget och den bransch inom vilken företaget är verksam. Dessa företag omfattas för närvarande inte av penningtvättslagen eller motsvarande bestämmelser.

Ett medel att uppnå det allmänna syftet är att straffbelägga de åtgärder som innefattar penningtvätt, i första hand genom straffrättsliga bestämmelser. Inom det straffrättsliga området har de två ovannämnda internationella konventionerna som rör penningtvätt antagits. I svensk lagstiftning kan gärningar som innefattar penningtvätt vara straffbara enligt häleribestämmelserna i brottsbalken. För att uppfylla åtagandena enligt narkotikabrottskonventionen har bl.a. bestämmelserna om häleri och häleri-förseelse i 9 kap. 6 och 7 §§ utvidgats. De nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 1991 (prop. 1990/91:127, bet. 1990/91:JuU32, rskr. 1990/91:323).

Det är givetvis också angeläget att komma åt den bakomliggande brottsligheten. Banker och övriga företag som omfattas av penningtvättslagen torde ha goda möjligheter att upptäcka transaktioner som det finns skäl att anta utgör penningtvätt. Genom företagets skyldighet att anmäla sådana åtgärder till finanspolisen, ökar möjligheterna att även utreda och komma åt den bakomliggande brottsligheten. Ett problem är emellertid

att upptäcka transaktioner som innefattar penningtvätt och som utförs utanför de finansiella företagen. Att hitta effektiva sätt att upptäcka penningtvätt utanför denna krets torde därför vara en viktig uppgift för lagstiftaren.

5.2 Den nya tekniska miljön

Den snabba utvecklingen på elektronikens och datateknikens områden har inneburit stora förändringar i samhället. Ett exempel på detta är den ökade användningen av s.k. smarta kort, dvs. plastkort försedda med en integrerad elektronisk krets som tillåter laddning av betydande mängder av information och som kan utföra vissa beräkningar och logiska operationer. Ett annat exempel är det ökade utbudet av varor och tjänster som erbjuds på datornät, som t.ex. Internet. Inom det finansiella området har utvecklingen inneburit bl.a. att nya former för betalningar skapats genom tillkomsten av s.k. elektroniska pengar. Betalningar med elektroniska pengar brukar delas in i två kategorier, dels sådana som utförs med smarta kort, dvs. kontantkort, dels sådana som utförs via datornät med värdeenheter som laddats på en diskett eller på hårddisken i en dator.

Ett effektivt betalningsväsende förutsätter hög säkerhet hos de system som används. Brist i säkerheten kan bl.a. ge upphov till ökad risk för brottslighet. I internationella sammanhang har risken för att elektroniska pengar kan komma att användas för exempelvis penningtvätt uppmärksammas.

I januari 1997 tillsatte chefen för Finansdepartementet en utredare med uppdrag att kartlägga och analysera de rättsliga frågor som uppkommer genom användning av elektroniska pengar (dir. 1997:1). Utredaren skall i anslutning därtill även överväga om särskilda bestämmelser behövs för att förhindra brottslighet vid användning av elektroniska pengar. Utredarens uppdrag i den delen skall vara slutfört före utgången av september 1998. Regeringen avser att då återkomma till frågan om penningtvätt och elektroniska pengar.

6 Den straffrättsliga regleringen av penningtvätt

6.1 Nuvarande reglering

Förfaranden som innefattar penningtvätt kan i dag vara straffbara som häleri eller häleriförseelse enligt bestämmelserna i 9 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken. Som tidigare redovisats (se avsnitt 4.1.1 och 5.1) ändrades häleribestämmelserna den 1 juli 1991 för att Sverige skulle kunna uppfylla sina åtaganden enligt narkotikabrottskonventionen. Genom denna lagändring infördes punkterna 3 och 4 i 9 kap. 6 § första stycket brottsbalken, vilka särskilt tar sikte på förfaranden som är att anse som penningtvätt. Men också de allmänna bestämmelserna om häleri kan vara tillämpliga på förfaranden som kan betecknas som penningtvätt.

Av 9 kap. 6 § första stycket 1 framgår att en person kan göra sig skyldig till häleri om han tar befattning med något som är frånhänt annan genom brott på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande (sakhäleri). Om gärningen begås i näringsverksamhet kan under vissa förutsättningar, enligt 9 kap. 6 § andra stycket, ansvar för häleri komma i fråga redan om det skäligen kan antas att egendomen är frånhänd annan genom brott (näringshäleri). I 9 kap. 6 § första stycket 2 stadgas att den som bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv kan dömas för häleri (vinningshäleri). I 9 kap. 6 § första stycket 5 regleras förfaranden som innebär att någon hävdar genom brott tillkommen fordran (fordringshäleri).

Bestämmelsen i punkt 3 stadgar att den som otillbörligen främjar möjligheterna för annan att tillgodogöra sig egendom som härrör från brottsligt förvärv eller värdet av sådan egendom döms för häleri. Bestämmelsen har vissa likheter med vinningshäleri men gäller inte den som bereder sig själv vinning. Det brottsliga förfarandet består i att främja möjligheterna för annan att dra nytta av det brottsliga förvärvet. Främjandet skall med andra ord gå ut på att hjälpa någon att tillgodogöra sig tillgångar som härrör från brottslig verksamhet, t.ex. genom att gömma undan egendomen eller att omsätta den på ett sådant sätt att möjligheterna ökar för den andre att få behålla egendomen eller dess värde. Det är inte varje befattning med brottsligt förvärvat egendom som föranleder ansvar, utan främjandet måste framstå som otillbörligt. Som otillbörligt främjande anses först och främst sådana förfaranden som mer eller mindre har till uttalat syfte att hjälpa den brottslige att dra nytta av sitt förvärv, såsom att hjälpa till att föra bort egendomen, att förvara den eller att anvisa gömställen för den eller hjälpa till att omsätta egendomen så att dess ursprung blir svårare att spåra. Exempel på otillbörliga förfaranden är att låta någon annan sätta in pengar på ens bankkonto eller disponera ens bankfack eller medverka vid en överlåtelse av brottsligt förvärvat egendom genom att ställa sig till förfogande som bulvan eller genom att låna ut sina identitetshandlingar så att identiteten på den som gjort det brottsliga förvärvet kan hållas dold. Att ge råd om var egendomen lämpligen bör placeras för att undgå upptäckt kan följas av ansvar, även om den som stått för rådgivningen inte själv befattat sig med egendomen.

Punkt 3 är inte begränsad till egendom som frånhänts annan. Varje brott som utgör förvärv från någon kan utgöra förbrott. Med uttrycket egendom som härrör från brottsligt förvärv avses inte endast det konkreta brottsutbytet utan även egendom som har trätt i stället för det. Bestämmelsen kan även tillämpas på flera led i en kedja av olika personer. En förutsättning för ansvar är att det kan styrkas en koppling mellan egendomen och den ursprungliga brottsligheten.

Enligt punkt 4 döms för häleri den som med uppsåt att dölja egendomens ursprung medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som härrör från brottsligt förvärv. I förhållande till punkt 3 föreligger den skillnaden att punkt 4 inte är begränsad av ett otillbörlighetsrekvisit. Har gärningsmannen haft uppsåt att dölja egendomens ursprung och har han i övrigt förfarit som sägs i punkt 4 kan han alltså dömas till ansvar utan att någon prövning behöver göras om huruvida förfarandet skulle vara att anse som otillbörligt. Det krävs inte heller att gärningen faktiskt främjat den andres möjligheter att tillgodogöra sig egendomen.

Som framgått av redogörelsen, är de nya bestämmelserna tillämpliga endast på egendom som härrör från brottsliga förvärv. Typiska brottsliga förvärv är förvärv genom stöld, bedrägeri eller förskingring, men såsom brottsligt förvärv är också att anse muta, spelvinst genom dobbleri, inkomst genom koppleri samt byte vid jakt eller fiske på förbjudet område eller på förbjuden tid. Begränsningen till egendom som härrör från brottsliga förvärv utesluter ansvar för häleri för den som hjälper någon annan att omsätta egendom i syfte att dölja att den sistnämnde har berikat sig genom sådana skatte- eller tullbrott som innebär att skatt, tull eller annan avgift undandras staten. Vinst som uppkommit genom dessa skatte- eller tullbrott anses nämligen inte härröra från något brottsligt förvärv. Som tidigare angetts (se avsnitt 4.1.1) innehåller den av Sverige undertecknade och ratificerade förverkandekonventionen inte några sådana begränsningar. I denna konvention definieras ”vinning” som ”varje ekonomisk fördel” av ett brott. Sverige utnyttjade därför möjligheten till förklaring enligt artikel 6 punkt 4 i konventionen. Förklaringen innebär att bestämmelsen i artikel 6 punkt 1 för Sveriges del endast skall gälla egendom som härrör från brottsligt förvärv.

6.2 Regeringens överväganden

6.2.1 Ett särskilt brott, penninghäleri, införs i brottsbalken

Regeringens förslag: En ny straffbestämmelse, penninghäleri, förs in i brottsbalken. Bestämmelsen skall omfatta sådana förfaranden som i dag regleras i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken. Ansvar skall också stadgas för den som bistår med att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning på annat sätt än genom förvärv, t.ex. genom vissa former av skatte- och tullbrott.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att ett särskilt penningtvättsbrott förs in i penningtvättslagen. Den föreslagna bestämmelsen

skall utgöra ett självständigt komplement till häleri-reglerna i brottsbalken. Bestämmelsen innebär att befatning med medel som härrör från brott eller brottslig verksamhet av allvarigare slag som är ägnad att dölja denna egenskap hos medlen kriminaliseras. Utredningen anger att lokutionen "härrör från brott", enligt dess uppfattning, även täcker medel som har sin grund i t.ex. skattebrott.

Remissinstanserna: Endast tre remissinstanser, *Svenska Bankföreningen*, *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Finansbolagens förening* har tillstyrkt utredningens förslag. *Riksåklagaren* delar utredningens förslag i sak, men anser att det av systematiska och praktiska skäl är mer tilltalande att utvidga det straffbelagda området i häleriparagrafen. *Uppsala Universitet* menar att fördelarna med en kriminalisering överväger nackdelarna, men anser att frågan om hur bestämmelsen skall utformas bör övervägas ytterligare. *Rikspolisstyrelsen* förordar att en bestämmelse om penningtvätt, som skall vara subsidiär till häleri, förs in i brottsbalken. *Domstolsverket*, *Malmö tingsrätt* och *Grossistförbundet svensk handel* ifrågasätter om inte rekvisitet "brottslig verksamhet" är alltför vagt för att kunna ingå som rekvisit i en straffbestämmelse. *Justitiekanslern* ställer sig tveksam till utredningens förslag, men framhåller, liksom *Rikspolisstyrelsen*, som möjlig lösning en till häleribestämmelsen subsidiär reglering. *Göta hovrätt*, *Kammarrätten i Sundsvall*, *Stockholms tingsrätt* och *Svenska Revisorsamfundet* avstyrker utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag

En ny särskild straffbestämmelse

En ökande internationalisering av brottsligheten och stora ekonomiska vinster av brottslig verksamhet föder ett växande behov av att kunna återinvestera medel i seriösa verksamheter för att dölja att brott begåtts och för att kunna tillgodogöra sig de brottsliga vinsterna. Den tekniska utvecklingen har också gjort det möjligt att snabbt överföra medel mellan olika länder. En effektiv penningtvättsbekämpning kräver ett väl utvecklat internationellt samarbete. Ett sätt att öka förutsättningarna härför är att skapa ett särskilt brott som, så långt möjligt, omfattar de straffbara formerna av penningtvätt. Därigenom skulle innehållet i svensk rätt när det gäller penningtvätt framstå tydligare för andra länder. I sin rapport om effektiviteten i det svenska systemet för penningtvätt från den 21 augusti 1996 har FATF framfört önskemål om att Sverige tillskapar ett separat penningtvättsbrott, vilket dessutom bör inkludera alla typer av förbrott som genererar en betydande summa pengar. Det finns således, som utredningen funnit, starka skäl som talar för att straffrättsliga förfaranden som kan betecknas som penningtvätt, i den utsträckning det är möjligt, samlas i en särskild straffbestämmelse.

En sådan straffbestämmelse kan åstadkommas genom att de förfaranden som typiskt sett utgör penningtvätt bryts ut ur häleriparagrafen i brottsbalken. Därigenom uppnås också den fördelen att den senare bestämmelsen blir mer överskådlig och lättare att tillämpa. Även med en sådan lösning går det emellertid knappast att undvika att tillämpningsom-

rådet för bestämmelserna om häleri och straffbar penningtvätt delvis sammanfaller. Detta talar för att en ny särskild straffbestämmelse placeras i brottsbalken intill den nuvarande bestämmelsen om häleri. Därigenom kan eventuella konkurrenssituationer lösas på ett enklare sätt. Regeringen anser således, i likhet med ett flertal remissinstanser, att det av systematiska och praktiska skäl vore olämpligt att föra in en särskild straffbestämmelse i penningtvättslagen. Straffansvaret bör även i framtiden regleras i brottsbalken.

De förfaranden som bör återfinnas i den särskilda straffbestämmelsen är i första hand de som regleras i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken, eftersom dessa infördes för att kriminalisera just åtgärder som är att anse som penningtvätt. Dessa bör alltså brytas ut ur häleribestämmelsen och placeras i en särskild straffbestämmelse.

Även om den nya straffbestämmelsen kommer att omfatta merparten av de förfaranden som är att beteckna som penningtvätt, har den definition av penningtvätt som finns i penningtvättslagen ett än vidare tillämpningsområde. För att markera att den nya straffbestämmelsen skiljer sig från penningtvätt såsom detta begrepp definieras i penningtvättslagen anser regeringen att det nya brottet lämpligen bör benämnas *penninghäleri*. Därigenom markeras också anknytningen till häleribrottet.

Utvidgning av det straffbara området

Utredningen har anfört att en effektiv bekämpning av penningtvätt förutsätter att det straffbara området utvidgas och föreslår dels att det inte skall krävas ett bestämt förbrott utan vara tillräckligt att medlen härrör från brottslig verksamhet, dels att det straffbara området skall omfatta sådan penningtvätt som kan följa på skatte- och tullbrott.

Regeringen anser emellertid, liksom flertalet remissinstanser, att det skulle föra för långt att överge kopplingen till ett bestämt förbrott. Begreppet brottslig verksamhet, såsom detta används av utredningen, är vagt och oprecist. Det saknar den precision som erfordras för att användas som straffrättsligt rekvisit. En kriminalisering av penningtvätt som anknyter till detta begrepp skulle riskera att bli oklar och svår att överblicka. Detta skulle kunna leda till osäkerhet även vid normala penningtransaktioner.

Det finns däremot, enligt regeringens mening, starka skäl som talar för att utvidga straffansvaret så att det även omfattar sådan penningtvätt som kan följa på skatte- och tullbrott som innebär att skatt, tull eller annan avgift undandras staten. Det får anses vara en brist i den nuvarande lagstiftningen att det är straffritt att bistå den som har begått sådana skatte- eller tullbrott att dölja att han därigenom har berikat sig.

Skatte- och tullbrott skiljer sig emellertid väsentligt från sådan brottslighet som i dag kan utgöra förbrott till penningtvätt/häleri. Som *Uppsala Universitet* påpekar i sitt remissyttrande till Penningtvättutredningen, är det inte möjligt att *förvärva* några medel genom ett skattebrott (här bortses från skatte- eller tullbrott som leder till felaktig återbetalning av skatt, tull eller annan avgift). Den brottsliga gärningen vid skattebrott består i att någon lämnar oriktig uppgift till myndighet eller underlåter att till

myndighet lämna deklaration, kontrolluppgift eller annan föreskriven uppgift och därigenom ger upphov till att skatt undandras det allmänna. Vinning av brottet består alltså i att den skattskyldige undviker att drabbas av en utgift och således kan behålla en större del av sina inkomster. Statens anspråk på skatt hänför sig emellertid inte till någon särskild del av den skattskyldiges egendom. Den skattskyldige behöver alltså inte hålla viss del av sina inkomster avskilda för att betala skatt, utan kan betala med vilken del av sin egendom han vill. Detta innebär att det knappast är möjligt att identifiera en viss egendom såsom åtkommen genom skattebrott. Vinningen vid skattebrott består i stället i en allmän förmögensökning hos gärningsmannen. Detsamma kan sägas vara fallet vid tullbrott.

Man bör hålla i minnet att det krav på t.ex. skatt som staten kan komma att rikta mot gärningsmannen sedan ett skattebrott avslöjats inte grundas på den brottsliga gärningen, utan på den i och för sig lagliga inkomst som föregått skattebrottet. Att skaffa undan egendom enbart för att hindra att den tas i anspråk för att betala en fordran på skatt kan därför inte betraktas som penningtvätt/häleri. Ett sådant förfarande kan i stället utgöra ett brott mot borgenär enligt 11 kap. brottsbalken.

Straffansvarets konstruktion

Mot bakgrund av vad som nu sagts ser regeringen inte någon möjlighet att konstruera ett brott som utgår från att viss egendom varit föremål för skatte- eller tullbrott om dessa brott inneburit att skatt, tull eller annan avgift undandragits staten. Vad som kan sägas vara föremål för penningtvätt i sådana fall är i stället den allmänna förmögensökning som gärningsmannen tillskapat genom brottsligheten. Den som begått sådana skatte- eller tullbrott kan alltså tänkas vara i behov av åtgärder som döljer eller ger en godtagbar förklaring till varför han disponerar ett betydligt större belopp än hans redovisade inkomst utvisar. Dessa åtgärder kan vidtas med vilken som helst av hans egendom. Detta talar, enligt regeringens mening, för att det utvidgade straffansvaret för åtgärder som är att anse som penningtvätt i stället konstrueras så att det tar sikte på själva döljandet av förmögensökningen.

Straffansvaret bör omfatta att bistå annan med att dölja att denne berikat sig genom brottslig gärning. En sådan åtgärd kan betraktas som en form av efterföljande medhjälp till skatte- eller tullbrott. Som tidigare nämnts är sådan efterföljande medhjälp i dag inte straffbar när det gäller vissa former av skatte- eller tullbrott vilket får anses vara en brist lagstiftningen.

Det förekommer emellertid också att en gärningsman själv vidtar åtgärder med sin egendom för att dölja att han har berikat sig genom brott. Från straffrättsliga utgångspunkter skulle det knappast fylla någon funktion att införa ett särskilt straffansvar för sådana handlingar. En förutsättning för att straff skall kunna ådömas i ett sådant fall är ju att den ursprungliga brottsligheten uppdragas. Och i så fall straffas gärningsmannen för denna. Gärningsmannen kan därför knappast antas komma att avstå från att vidta åtgärder för att dölja den ursprungliga brottsligheten även

om detta gjordes straffbart i sig. Den nu föreslagna utvidgningen av straff-ansvaret skiljer sig från den gällande bestämmelsen om häleri på så sätt att den enbart tar sikte på själva döljandet av den tidigare brottsligheten och alltså inte sådana åtgärder som syftar till att hindra att egendom som åtkommit genom brott återställs till rätt ägare eller blir föremål för förverkande. Att införa straffansvar enbart för att dölja egen tidigare brottslighet skulle kunna komma i konflikt med principen att ingen skall vara tvingad att vittna mot sig själv.

Regeringen anser, med hänsyn till vad som nu sagts, att utvidgningen av straffansvaret vad gäller penningtvätt bör begränsas till gärningar som omfattar hjälp att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning. Sådan hjälp kan bestå i att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som tillhör någon som har berikat sig genom brott. Åtgärden skall syfta till att dölja förmögenhetsökningen. Det kan till exempel handla om att delta i olika skentransaktioner eller att agera som bulvan. En sedvanlig försäljning av t.ex. en affärsrörelse eller en fastighet, även om den rör betydande belopp och vetskap föreligger om att kontrahenten har gjort sig skyldig till brott, bör dock inte vara straffbar enligt denna bestämmelse, eftersom en sådan transaktion endast innebär att viss egendom byts mot annan och alltså inte är ägnad att dölja förmögenhetsökning.

Det straffbara området bör enligt regeringens mening avgränsas i ytterligare ett avseende. Helt normala och vardagliga förfaranden som i och för sig innebär ett främjande av en annans möjligheter att dölja att han berikat sig genom brottslig gärning bör inte heller omfattas av kriminaliseringen. Det bör således vara straffritt att motta sedvanlig ersättning för dagligvaror eller för utförande av normala tjänster även om man vet att kontrahenten gjort sig skyldig till ett skattebrott. Den medverkan vid omsättning av tillgångar som sker till fullgörande av skyldigheter enligt lag eller avtal bör också hållas utanför det straffbara området. Att ta emot betalning för en giltig och förfallen fordran bör därför inte omfattas, även om det rör sig om en större summa och den som mottar betalningen är medveten om att kontrahenten har gjort sig skyldig till brott. Att transaktionen har kommit till stånd har normalt inte någon anknytning till att brott föreligger. För straffbarhet bör vidare krävas ett direkt samband mellan den hjälp gärningsmannen lämnar t.ex. en skattskyldig och det förhållandet att den sistnämnde får möjlighet att dölja att han har berikat sig genom brott. Att t.ex. lämna rutinmässiga upplysningar och råd om olika placeringsmöjligheter eller investeringsobjekt bör inte omfattas av kriminaliseringen. För att kunna dömas till ansvar måste gärningsmannen på ett mer avgörande sätt ha främjat någon annans möjligheter att dölja att han berikat sig genom brottslig gärning. Det bör därför krävas att gärningsmannens medverkan kan bedömas som otillbörlig. Exempel på otillbörlig medverkan till åtgärder som är ägnade att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning är bl.a. att låna ut sitt bankfack eller upplåta sitt bankkonto. Andra åtgärder är, som tidigare angetts, att medverka vid överlåtelser genom att ställa sig till förfogande som bulvan eller låna ut sina identitetshandlingar. Ett annat exempel är att medverka vid olika banktransaktioner som innebär att egendoms ursprung blir svårare att spåra. En ytterligare metod är att sälja vinstbongar för att ge nå-

gon annan tillgång till en handling som skall förklara varför han disponerar ett större belopp än vad hans redovisade inkomst utvisar. För ansvar bör inte krävas att gärningsmannen har tagit direkt befattning med egendom. Att i konkreta fall bistå med närmare rådgivning som innefattar klara, detaljerade och precisa uppgifter om var eller hur egendom lämpligen bör placeras för att man skall kunna dölja att man berikat sig genom brott, bör således anses utgöra sådan medverkan som är otillbörlig.

Även brott som innefattar förvärv av egendom innebär regelmässigt ett berikande. Medverkan till åtgärder som vidtas med sådan egendom omfattas redan av de nuvarande bestämmelserna i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken. Den föreslagna utvidgningen av straffansvaret avser således sådana former av berikande som inte innefattar något förvärv av egendom. Härmed avses framför allt fall där någon har förbättrat sin ekonomiska ställning genom brott, utan att denna förbättring kan härledas till någon viss del av brottslingens egendom. Exempel härpå är framför allt vissa former av skatte- och tullbrott, men även t.ex. vissa former av bedrägeri. För att undvika konkurrensproblem bör den nya bestämmelsen göras subsidiär till sådana gärningar som redan nu är straffbelagda enligt 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken.

Lagrådet har anfört att tillämpningen av bestämmelsen kan väntas medföra betydande svårigheter att avgränsa det brottsliga området och att stort utrymme lämnas åt domstolarna att med beaktande av legalitetsprincipen tolka bestämmelsen, men att detta är något som i betraktande av ämnets svårhetsgrad får godtas. Regeringen är medveten om de svårigheter som *Lagrådet* pekar på. Liksom *Lagrådet* anser dock regeringen att dessa måste accepteras för att kunna åstadkomma en utvidgning av det straffbara området i enlighet med förslaget. Regeringen återkommer i författningskommentaren till frågan om den närmare tillämpningen av bestämmelsen.

6.2.2 Ringa brott samt oaktsamt förfarande

Regeringens förslag: För ringa fall samt oaktsamt förfarande skall dömas för penninghäleriförseelse.

Utredningens förslag: För ringa fall av penningtvätt bör ett brott nämnt penningtvättsförseelse införas. Det bör fånga in sådana fall där uppsåt inte kan styrkas men där vederbörande hade skälig anledning att anta att medlen härrör från brott eller brottslig verksamhet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har särskilt yttrat sig över utredningens förslag i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 7 § första stycket brottsbalken döms för häleriförseelse om brott som avses i 6 § är att anse som ringa. Enligt 7 § andra stycket 2 döms också för häleriförseelse den som i fall som avses i 6 § första stycket inte insåg men hade skälig anledning att anta att brott förelåg. Någon saklig ändring i dessa delar är inte avsedd. I konsekvens med den nya regleringen bör dock de förfaranden som mot-

svarar det nya penninghäleribrottet regleras som ett separat brott, penninghäleriförseelse.

Motsvarande skäl som ligger bakom regleringen avseende de ovan beskrivna förfarandena torde kunna göras gällande också vad avser de förfaranden som föreslås straffbeläggas i 9 kap. 6 a § andra stycket. Också dessa förfaranden bör därför, på samma sätt, omfattas av bestämmelsen om penninghäleriförseelse. Vad avser oaktsamma förfaranden kan det dock anföras att gränsen mellan straffbelagt och straffritt handlande i vissa fall kan bli svår att dra. Den enskilde kan inte åläggas en alltför långtgående skyldighet att undersöka om den han ingår t.ex. en affärsförbindelse med har berikat sig genom brott. Detta torde emellertid vara ett generellt problem i fall där straffansvar inte är begränsat till uppsåtligt handlande. Det skall vidare påpekas att samma diskussion fördes då de nya formerna av häleri infördes i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken (prop. 1990/91:127 s. 38 f.). Det har, såvitt regeringen erfarit, inte framkommit något som tyder på att de farhågor som då framfördes har besannats.

Vid bedömningen av i vilken utsträckning det finns anledning att misstänka att någon annan har berikat sig genom brott och att åtgärden vidtas för att dölja detta faktum, bör den nuvarande tillämpningen av 9 kap. 7 § andra stycket 2 brottsbalken kunna läggas till grund för bedömningen även för den nya formen av straffbar penningtvätt. Viktigare omständigheter är därvid under vilka förhållanden handlingen företogs, vad man känner till om den som man ingår affärsförbindelsen med samt vilken slags transaktion det handlar om. Skentransaktioner och försäljning av vinstbongar bör rimligen ge anledning till misstankar liksom fall där vederbörande uppträder anonymt eller där identiteten på något annat sätt är oklar. Av betydelse är vidare om det rör sig om ovanliga eller omfattande transaktionsmönster eller om transaktionen saknar ett uppenbart legitimt ekonomiskt syfte.

6.2.3 Försök, förberedelse och stämpling

Regeringens bedömning: Gärningsformerna försök, förberedelse och stämpling till penninghäleri bör inte kriminaliseras.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att försök, förberedelse samt stämpling till penningtvätt och penningtvättsförseelse skall kriminaliseras.

Remissinstanserna: Endast tre remissinstanser har särskilt yttrat sig i denna fråga. *Stockholms tingsrätt* avstyrker förslaget eftersom kriminalisering inte förekommer när det gäller häleri. *Justitiekanslern* anser att behovet av att, till skillnad från vad som gäller för häleri, kriminalisera försök, förberedelse och stämpling till penningtvättsbrott av alla svårighetsgrader kan sättas i fråga. *Malmö tingsrätt* avstyrker utredningens förslag vad avser penningtvättsförseelse.

Skälen för regeringens bedömning: Gärningsformerna försök, förberedelse och stämpling är inte belagda med straff när det gäller häleri.

Delar av det föreslagna brottet penninghäleri är i dag att bedöma som häleri och övriga former av penninghäleri har ett nära släktskap med hälerigärningen. Något skäl att generellt utvidga ansvar för häleribrottet i angivet hänseende har inte framkommit. Regeringen anser därför att det saknas skäl att straffbelägga försök, förberedelse eller stämpling till penninghäleri.

6.2.4 Sveriges förklaring enligt artikel 6 punkt 4 i förverkandekonventionen

Regeringens bedömning: Förklaringen enligt artikel 6 punkt 4 i förverkandekonventionen bör återkallas.

Utredningens bedömning: Utredningen har inte yttrat sig över denna fråga.

Skälen för regeringens bedömning: Som tidigare nämnts (se avsnitt 4.1.1 och 6.1) är förverkandekonventionens bestämmelser om penningtvätt inte begränsade till vissa förbrott. Enligt artikel 6 punkt 4 i konventionen kan de fördragsslutande staterna förklara att bestämmelserna skall begränsas till vissa förbrott eller kategorier av sådana brott. Eftersom de nu gällande bestämmelserna om straffbar penningtvätt, som återfinns i häleriparagrafen, endast är tillämpliga på egendom som härrör från brottsliga förvärv, utnyttjade Sverige sin rätt till förklaring på så sätt att konventionen förklarades vara tillämplig endast på sådan egendom.

Regeringens förslag till utvidgning av det straffbara området innebär att Sverige kommer att uppfylla konventionens krav i detta avseende. Förklaringen kan därför återkallas.

Regeringens förslag: Med penningtvätt skall, liksom hittills, i penningtvättslagen avses sådana åtgärder avseende egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen. Med penningtvätt skall även avses åtgärder med annan egendom om åtgärderna är ägnade att dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning. Den nya definitionen innebär att även sådana fall av penningtvätt där det bakomliggande brottet består av skatte- eller tullbrott som innebär att skatt, tull eller annan avgift undandras staten, omfattas av penningtvättslagen.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att penningtvättslagen skall omfatta alla medel som kan antas härröra från brott eller brottslig verksamhet av allvarigare slag. Förslaget innebär dels att skatte- och tullbrott omfattas av lagens tillämpningsområde, dels att ett bestämt förbrott inte krävs.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig över förslaget att skatte- och tullbrott skall omfattas av penningtvättslagen har i princip varit positiva. *Domstolsverket*, *Svenska Revisorsamfundet SRS*, *Göta hovrätt* och *Justitiekanslern* har dock påpekat att vissa tillämpningsproblem kan uppkomma. *Kammarrätten i Sundsvall* har på samma grund avstyrkt förslaget. *Göta hovrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Justitiekanslern*, *Domstolsverket* och *Grossistförbundet svensk handel* har haft invändningar mot att begreppet brottslig verksamhet används.

7.1 Tull- och skattebrott

Bakgrund

Den nuvarande definitionen av penningtvätt i penningtvättslagen bygger på definitionen av begreppet i EU:s penningtvättsdirektiv. I samband med genomförandet av direktivet i svensk lagstiftning angavs i prop. 1992/93:207 s. 9 att lagen borde få en generell tillämpning, dvs. tillämpas vid alla transaktioner avseende medel som kan förmodas härröra från ett brottsligt förvärv av allvarigare slag och inte begränsas till att avse endast medel som härrör från narkotikabrott. Ett skäl för detta var att det skulle vara lika förödande för tilltron till det finansiella systemet om det utnyttjades för penningtvätt i fråga om annan brottslighet än narkotikabrottslighet. Regleringen skulle därför bli tämligen meningslös om den uteslutande begränsades till narkotikabrottslighet. Lagen begränsades emellertid, i överensstämmelse med bestämmelserna om häleri i brottsbalken, till att omfatta alla transaktioner avseende medel som kan förmo-

das härröra från ett brottsligt förvärv. Utanför lagens nuvarande tillämpningsområde faller således sådana brott där egendomen undandragits beskattning, tull eller annan avgiftsskyldighet, som visserligen medför ekonomiska fördelar för gärningsmannen men som inte ger upphov till något omedelbart förvärv. I propositionen hänvisades till att den i penningtvättsdirektivet angivna definitionen av penningtvätt anknyter till egendom som härrör från brott och därför inte omfattar skattebrottslighet o. dyl. Det ansågs också föra för långt att låta lagen vara direkt tillämplig på sådan brottslighet, bl.a. därför att det i fråga om t.ex. skatteundrandragande oftast skulle vara omöjligt för en bank att ha någon uppfattning om huruvida fullbordat brott föreligger när transaktionen görs. Genom anknytningen till brottsliga förvärv ansågs lagens tillämpning ändå vidsträckt. En avgränsning gjordes också till brott av allvarligare slag varmed avsågs brott där fängelse i mer än sex månader kan följa.

Penningtvättutredningens förslag

Av Penningtvättutredningens betänkande framgår att en avsevärd del av de medel som misstänks vara föremål för penningtvätt härstammar från skatte- och tullbrott samt att det framförts kritik från internationellt håll mot att den svenska penningtvättslagstiftningen inte omfattar denna brottslighet. Med hänsyn härtill har utredningen föreslagit att de uppgiftsskyldiga företagen i penningtvättslagen bör åläggas att granska och lämna uppgifter om alla transaktioner som kan antas avse medel som härrör från brott eller brottslig verksamhet av allvarligare slag. Genom att använda lokutionen ”härrör från brott”, och inte ”brottsliga förvärv”, anser utredningen att penningtvättslagen även omfattar medel som har sin grund i skatte- och tullbrott.

Skälen för regeringens förslag

Av betänkandet framgår också att det inom EES är vanligt att skatte- och tullbrott omfattas av medlemsstaternas penningtvättslagstiftning. I Finland, Norge och Danmark kan varje brott vara förbrott till penningtvätt och detsamma gäller i Belgien och Nederländerna. I Storbritannien föreligger likaså skyldighet för finansiella institut att anmäla misstänkt penningtvätt oavsett vilket brott som misstänks ligga bakom. I Tyskland föreligger inte någon sådan skyldighet beträffande skattebrott, men diskussioner pågår om att vissa tullbrott skall omfattas.

Utvecklingen inom elektronikens och datateknikens områden har gått mycket snabbt under senare år. Inom det finansiella området har detta medfört bl.a. att betalningar till och från utlandet kan utföras inom loppet av några sekunder. Detta har givetvis inneburit många fördelar, både för kunder och aktörer på den finansiella marknaden. Den nya tekniken har emellertid även medfört att det blivit lättare att vidta åtgärder i syfte att dölja eller omsätta vinning från brottslig verksamhet. En stor del av dessa transaktioner torde göras med uppsåt att dölja eller dra nytta av ekonomisk brottslighet. Penningtvätt utgör därvid i flertalet fall slutledet i det

brottsliga förfarandet. Detta torde i synnerhet gälla skatte- och tullbrott. Många transaktioner utförs via banker och andra finansiella institut som därvid utgör instrument för penningtvätt. De finansiella instituten torde ha goda möjligheter att uppmärksamma sådana transaktioner. Genom att den nuvarande penningtvättslagen inte omfattar sådana skatte- och tullbrott som innebär att skatt, tull eller annan avgift undandras staten, föreligger emellertid ingen skyldighet för instituten att granska transaktioner där sådan brottslighet kan antas föreligga samt att göra anmälan därom till finanspolisen. Av utredningen och remissvaren har framkommit att detta förhållande upplevs som ytterst otillfredsställande av bl.a. de anmälningsskyldiga företagen. Regeringen instämmer i att det är angeläget att det finansiella systemet inte används för penningtvätt, oavsett om det bakomliggande brottet är ett förvärvsbrott eller ett skatte- eller tullbrott. Vidare anser regeringen att en vidare definition av penningtvättsbegreppet torde öka möjligheterna att utreda och komma åt sådan bakomliggande brottslighet som utgörs av skatte- och tullbrott.

Regeringen anser att man måste skilja mellan å ena sidan förvaltningsrättsliga eller administrativa åtgärder och å andra sidan straffrättsliga bestämmelser beträffande penningtvätt. Utredningen har i betänkandet föreslagit att ett särskilt penningtvättsbrott skall införas i penningtvättslagen. Förslaget till ny definition av penningtvätt har därvid direkt kopplats till den föreslagna straffbestämmelsen. Såsom tidigare redovisats (se avsnitt 6.2.1) föreslår regeringen i stället att ett särskilt penningtvättsbrott införs i brottsbalken, nämligen penninghäleri. Penningtvättslagen kommer därför – i likhet med vad som gäller i dag – att endast innehålla administrativa åtgärder. Regeringen anser inte att en koppling till brottsbalkens straffbestämmelser är nödvändig för att fastställa penningtvättslagens tillämpningsområde. Definitionen av penningtvätt i penningtvättslagen kan därför, enligt regeringens mening, vara vidare än brottsbalkens bestämmelser. Den bör omfatta även åtgärder som vidtas med annan egendom än sådan som förvärvats genom brott och som är ägnade att dölja att någon berikat sig genom brottslig gärning. Därvid kommer transaktioner som vidtas för att dölja att gärningsmannen själv berikat sig genom eget skatte- eller tullbrott att omfattas av penningtvättslagens bestämmelser. Som exempel kan nämnas att en banktjänsteman, enligt penningtvättslagen, skall rapportera till finanspolisen misstänkta transaktioner som vidtas av en bankkund för att dölja att bankkunden berikat sig genom skattebrott. Bankkunden kan i samma exempel dömas för skattebrott, men inte för penninghäleri enligt brottsbalkens bestämmelser.

Den kritik som riktats mot att skatte- och tullbrott skall omfattas av penningtvättslagen har gått ut på att tillämpningssvårigheter kan uppkomma när det gäller att avgöra om transaktioner har samband med sådan brottslighet. Som exempel har angetts att det oftast torde vara omöjligt för en banktjänsteman att ha någon uppfattning om huruvida ett fullbordat skattebrott föreligger när en transaktion görs. *Svenska Revisorsamfundet SRS* framhåller att det kan vara komplicerat att avgöra vad som i efterhand kan bedömas som skattebrott. Som exempel nämns olika vinstbolagstransaktioner där enskilda moment kan utföras på ett sätt som är förenligt med skattelagstiftningen och andra nödvändiga moment inte alls genomförs vilket innebär att transaktionerna vid en samlad bedömning

utgör skattebrott. Ett annat exempel är ett företag i ekonomisk kris som har skatteskulder och i en viss situation väljer att prioritera andra fordringsägare.

Regeringen instämmer i att det för den enskilda tjänstemannen torde vara svårt att göra sådana bedömningar. Av bestämmelserna i 9 § penningtvättslagen framgår emellertid att det räcker att det finns skäl att anta att en transaktion utgör penningtvätt för att gransknings- och anmälningskyldighet skall föreligga. I det fallet bör det även vara tillräckligt att det finns skäl att anta att det bakomliggande brottet är fullbordat för att sådan skyldighet skall inträda. Den straffrättsliga bedömningen av huruvida brottet är fullbordat eller inte ankommer i första hand på finanspolisen och åklagaren, och i ett senare skede på domstol.

Vid en samlad bedömning anser regeringen att definitionen av penningtvätt i penningtvättslagen bör utvidgas till att även omfatta transaktioner där det bakomliggande brottet utgörs av skatte- och tullbrott.

Nuvarande bestämmelser i 3, 7, 9 och 12 §§ penningtvättslagen hänförs till medel som härrör från ett brottsligt förvärv av allvarligare slag. Därmed avses enligt 3 § andra stycket förvärv genom brott där fängelse mer än sex månader ingår i straffskalan. För att lagstiftningen mot penningtvätt skall bli så effektiv som möjligt, är det angeläget att samtliga gärningar som utgör penningtvätt enligt definitionen ovan omfattas av lagens tillämpningsområde. Därtill kommer att det t.ex. för en enskild banktjänsteman utan särskilda kunskaper i straffrätt kan vara svårt att avgöra huruvida fängelse mer än sex månader ingår i straffskalan för ett misstänkt förbrott. Begränsningen till brott av allvarligare slag bör därför utgå.

Mot bakgrund av det internationella arbete som f.n. pågår bl.a. inom EU på penningtvättsområdet, bör en utvärdering av den föreslagna utvidgningen av penningtvättslagens tillämpningsområde göras inom några år (jfr. avsnitt 4.1.3).

7.2 Skall det krävas ett konkret brott eller skall det räcka med brottslig verksamhet?

Penningtvätt definieras enligt gällande lagstiftning som åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen. Utredningen har föreslagit att det inte längre skall krävas ett bestämt bakomliggande brott för att penningtvätt skall föreligga utan att det skall räcka att medlen härrör från brottslig verksamhet. Som skäl för förslaget anger utredningen att detta skulle innebära en kodifiering av hur lagen tillämpas redan idag, eftersom de uppgifter som lämnas till finanspolisen enligt utredningen snarare kan sägas vara tecken på brottslig verksamhet.

Förslaget i den här delen har mötts av hård kritik från remissinstanserna. Flera instanser anser att termen brottslig verksamhet är alltför oprecis och svårtillämpad.

Med hänsyn till vad som tidigare anförts i den straffrättsliga delen, anser regeringen att det inte heller när det gäller penningtvättslagens definition av penningtvätt finns skäl att frånga kravet på att det skall föreligga ett bakomliggande brott.

8 Företag som skall omfattas av penningtvättslagen

8.1 Den internationella utvecklingen

Enligt artikel 12 i EG:s penningtvättsdirektiv skall medlemsstaterna se till att bestämmelserna i direktivet utvidgas till att omfatta andra företag än kreditinstitut och finansiella institut, om verksamheten är särskilt ägnad att utnyttjas för penningtvätt. En kontaktkommitté för penningtvätsfrågor har i enlighet med artikel 13 i direktivet, bildats för att bl.a. undersöka behovet av utvidgningar. Något beslut om utvidgning har emellertid ännu inte fattats. Kontaktkommittén har genom ett yttrande, som inte är bindande för medlemsstaterna, framhållit att dessa noga bör överväga om vissa yrkesverksamheter, t.ex. kasinon, vadhållning, lotterier, juvelerare, fastighetsförmedlare, ädelmetall- och antikhandlare, auktionsfirmor samt frimärks- och mynthandlare, skall omfattas av delar av penningtvättslagstiftningen. Olika kontrollåtgärder som exempelvis krav på identifiering, har också diskuterats i fråga om advokater och revisorer.

FATF anger i sin senaste rapport över olika metoder för penningtvätt (1997-1998 Report on Money Laundering Typologies) att penningtvätten söker sig till andra områden än den finansiella sektorn i takt med att ländernas penningtvättslagstiftning blir effektivare. I årsrapporten för åren 1996 och 1997 anger FATF att ett antal länder arbetar med att utvidga sin penningtvättslagstiftning till att omfatta även icke-finansiella verksamhetsområden.

Penningtvättslagarna i de länder utredningen har undersökt omfattar i huvudsak samma krets som den svenska penningtvättslagen, men vissa länder har gått längre. I flera länder, t.ex. i Danmark och Nederländerna omfattas även kasinon av penningtvätsregleringen. I Storbritannien omfattas advokater och revisorer som sysslar med investeringar för klienters räkning. Därutöver föreskriver den straffrättsliga lagstiftningen att alla personer – inte bara de finansiella instituten – är skyldiga att anmäla misstänkta transaktioner som gäller tvätt av vinning av narkotikabrott eller brottslighet relaterad till terrorism. Den tyska penningtvättslagen är bl.a. tillämplig på auktionsförrättare, skattekonsulter, kasinon, personer som förvaltar annan persons tillgångar mot betalning samt yrkesverksamma personer som tar emot pengar för dessas räkning.

8.2 Uppgiftsskyldighet enligt 2 § penningtvättslagen

Regeringens förslag: Kretsen gransknings- och uppgiftsskyldiga företag i penningtvättslagen utvidgas till att även omfatta den som bedriver verksamhet enligt lagen om försäkringsmäklare.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har inte haft några invändningar mot utredningens förslag. *Rikspolisstyrelsen*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Finansförbundet* har

dock ansett att advokater och andra som sysslar med juridisk rådgivning, revisorer samt fastighetsmäklare skall omfattas av 2 § penningtvättslagen.

Skälen för regeringens förslag

Allmänna utgångspunkter

En effektiv bekämpning av penningtvätt förutsätter att man försöker hindra att även andra branscher än den finansiella sektorn utnyttjas för penningtvätt. I annat fall kan det befaras att illegala transaktioner söker sig till verksamheter som inte omfattas av penningtvättslagens tillämpningsområde. Ett sätt att bekämpa penningtvätt är därför att låta lagen vara tillämplig även på andra företag än de finansiella. För att en sådan lagstiftning skall vara effektiv måste man såväl känna till vilka enskilda företag som lagen är tillämplig på som kunna tillse att lagen efterföljs.

Samtliga företag som för närvarande omfattas av penningtvättslagen står antingen under Finansinspektionens tillsyn, är anmälningsskyldiga dit eller står – om det rör sig om ett utländskt företag – under tillsyn av motsvarande tillsynsmyndighet i hemlandet. De företag som står under inspektionens tillsyn omfattas av krav på ett särskilt tillstånd för att få driva verksamhet (auktorisering). Auktorisationslagstiftning används i sammanhang där viktiga samhällsintressen anses motivera en inskränkning av principen om näringsfrihet. Ett institut som står under inspektionens tillsyn skall lämna upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär. När inspektionen anser det nödvändigt, får undersökning genomföras hos dessa företag. Inspektionen har också stora möjligheter att ingripa mot banker och andra kreditinstitut som inte följer de författningar som reglerar företagets verksamhet eller föreskrifter som meddelats med stöd av sådan författning. I sista hand kan tillståndet att driva verksamhet återkallas. Ett alternativ till auktorisationskravet är att, såsom skett för företag som driver valutaväxlingsrörelse, införa skyldighet för företagen att anmäla sin verksamhet för registrering. Även en anmälningsskyldighet förutsätter emellertid att det finns en tillsynsmyndighet som kontrollerande organ. Det måste ifrågasättas om faran för penningtvätt är ett tillräckligt skäl för att låta också andra företag än de finansiella omfattas av krav på tillstånd och därmed sammanhängande tillsyn eller anmälningsskyldighet. Skapandet av ett särskilt tillsynsorgan för att bevaka att penningtvättslagens regler efterlevs är dessutom resurskrävande. Ett ställningstagande i denna fråga bör därför enligt regeringens mening kunna anstå tills de nu föreslagna ändringarna i penningtvättslagen och utfallet av det internationella arbetet utvärderats.

Regeringen anser således att en strukturerad och förhållandevis begränsad uppgiftsplikt i enlighet med den nuvarande penningtvättslagen skall behållas även i fortsättningen. Den framtida utvecklingen angående förekomsten av penningtvätt bör dock noga följas så att kretsen av uppgiftsskyldiga företag vid behov kan utökas.

Försäkringsmäklare

Försäkringsmäklare som inte är anställda av försäkringsbolagen omfattas i dag inte av penningtvättslagen. Enligt lagen (1989:508) om försäkringsmäklare skall dessa vara registrerade hos och stå under tillsyn av Finansinspektionen. Inspektionen skall i enlighet med försäkringsrörelselagen (1982:713) verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet. Mot denna bakgrund har inspektionen till uppgift att dels fullgöra de konkreta tillsynsuppgifterna enligt lagen om försäkringsmäklare, dels att utöva en allmän tillsyn över mäklarnas verksamhet så att försäkringsrörelselagens intentioner uppfylls. En registrering kan återkallas av inspektionen och möjlighet finns även att meddela varning.

Vid Penningtvättutredningens kontakter med försäkringsbolag har framkommit att dessa upprättat avtal med försäkringsmäklare om att de sistnämnda i sin yrkesutövning måste följa penningtvättslagens bestämmelser. Försäkringsbolagen tillhandahåller också i sådana fall utbildning i penningtvätsfrågor.

Försäkringsmäklare förmedlar stora belopp och försäljning sker även i icke ringa omfattning från utländska försäkringsföretag. En påtaglig risk för penningtvätt torde därför föreligga. Det framstår också som ändamålsenligt att samtliga förmedlade försäkringar – oavsett om de tillhandahålls via mäklare eller av ett försäkringsbolag – skall vara underkastade samma kontroll. Bestämmelsen i 2 § penningtvättslagen bör därför utvidgas till att omfatta även försäkringsmäklare. Eftersom dessa redan står under Finansinspektionens tillsyn, innebär utvidgningen inte några stora förändringar.

Fastighetsmäklare

Enligt fastighetsmäklarlagen (1995:400) skall fastighetsmäklare vara registrerade och stå under tillsyn av Fastighetsmäklarnämnden.

I likhet med försäkringsmäklarna förmedlar fastighetsmäklarna stora belopp. Även om risk för penningtvätt föreligger är läget dock något annorlunda. Tillsynen har inte samma utformning som den som Finansinspektionen har över försäkringsmäklarna. Härtill kommer att det beträffande fastighetsöverlåtelser m.m. finns olika register där uppgifter kan inhämtas. Genom det centrala fastighetsdatasystemet (CFD) kan uppgifter erhållas om bl.a. lagfarter, ägarförhållanden och taxeringsvärden. I registret FPWIN är det möjligt att få uppgifter om samtliga överlåtelser i Sverige med en köpeskillning överstigande ett visst belopp eller ett taxeringsvärde överstigande ett visst värde. Uppgifterna i registren är offentliga och kan lämnas till envar.

Det nu sagda innebär att utredningsmöjligheterna är bättre än i försäkringsfallen. Regeringen anser därför att det för tillfället är tillräckligt att fastighetsmäklarna omfattas av den svarsskyldighet som föreslås nedan.

Med begreppet juridisk rådgivning avses dels den verksamhet som bedrivs av en advokat, dels den verksamhet som bedrivs av en biträdande jurist på en advokatbyrå, dels den verksamhet som bedrivs av en jurist som varken är advokat eller anställd på en advokatbyrå. Bestämmelser om advokater finns i 8 kap. rättegångsbalken.

Tillsyn över advokatväsendet utövas av Sveriges advokatsamfunds styrelse. I befogenheten att utöva tillsyn ingår såväl att hålla allmän uppsikt över advokatverksamheten, som att på eget initiativ eller på anmälan ta upp fråga om disciplinärt förfarande mot någon särskild advokat. Advokaten är skyldig att lämna styrelsen de uppgifter som erfordras. Samfundets disciplinnämnd tar upp frågor om disciplinärt ingripande mot ledamot och beslutar om uteslutning ur samfundet, varning, straffavgift och erinran.

En advokat skall vid utövandet av sin verksamhet redbart och nitiskt utföra honom anförtrodda uppdrag och i allt iakta god advokatsed. Ledamot är skyldig att, där god advokatsed så fordrar, förtiga vad han erfart i sin yrkesutövning. Ledamot får inte vid sidan av sin advokatrörelse utöva annan verksamhet av den art eller omfattning att den menligt kan inverka på hans självständighet eller annars är oförenlig med hans ställning som advokat. Det finns särskilda regler om tystnadsplikt för advokater i 9 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) och 8 kap. 4 § rättegångsbalken. Ett brott mot dessa bestämmelser kan medföra ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Vad som avses med god advokatsed är inte närmare angivet vare sig i rättegångsbalken eller i stadgarna för Sveriges advokatsamfund. Normer för god advokatsed har i stället utbildats inom advokatkåren och kommit till uttryck i avgöranden av advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd.

FATF anger i sin årsrapport för 1996–1997 att det finns uppgifter som tyder på ett ökat antal fall av penningtvätt där advokater har varit inblandade. Detta är naturligtvis oroväckande och visar att det är nödvändigt med en väl fungerande tillsyn över advokatkåren. Den diskussion som förs i såväl EG:s kontaktkommitté för penningtvätt som FATF har i stor utsträckning fokuserats på de problem som uppstår på grund av advokaternas speciella ställning i samhället och har inte lett till några konkreta åtgärder.

Advokaternas tystnadsplikt kan i vissa fall vålla problem vid tillämpningen av penningtvättslagen. Advokater handhar ofta medel för sina klienters räkning på s.k. klientmedelskonton. Hos den kontoförande banken framgår emellertid inte vem som är klient. Advokaternas tystnadsplikt torde i sådana fall omfatta såväl klienternas identitet som insatta belopp.

Till Penningtvättutredningens betänkande har bifogats ett särskilt yttrande av experten Tomas Tetzell som bl.a. rör gransknings- och uppgiftsskyldigheten för advokater och andra juridiska rådgivare. Av yttrandet framgår att det är önskvärt att även dessa yrkeskategorier skall – såvitt avser den del som innefattar medelsförvaltning av något slag – vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt till polisen. Ett antal remissin-

stanser har anslutit sig till synpunkterna i det särskilda yttrandet. Bankernas erfarenhet tycks vara att det inom de nämnda yrkesgrupperna finns personer som medverkar i penningtvättstransaktioner eller genom sin verksamhet får vetskap om transaktioner som syftar till penningtvätt. En av de vanligaste metoderna uppges vara att klientmedelskonton används för placering av medlen.

Att utvidga penningtvättslagen till att omfatta advokater skulle innebära en uppluckring av den stränga tystnadsplikt som nu gäller och som utgör själva grundförutsättningen för ett förtroendefullt samarbete mellan advokat och klient. En sådan ändring av sekretessen förutsätter en noggrann analys av konsekvenserna för advokatväsendet och bör därför, enligt regeringens mening, behandlas i ett större sammanhang. Det är även lämpligt att avvakta den internationella utvecklingen i frågan. Det bör emellertid vara en självklarhet att en advokat inte skall medverka i transaktioner som kan innefatta penningtvätt.

Det skall även erinras om att det faktum att advokatens tystnadsplikt omfattar klientmedelskonton inte innebär att transaktioner som sker på dessa konton eller i övrigt vidtas för en klients räkning, inte kan bli föremål för granskning och rapportering. För det fall exempelvis en bank får indikationer på att medel kan härröra från brottsliga förvärv eller i övrigt utgöra penningtvätt skall banken – oavsett om det är en advokat som utför transaktionen – granska densamma för att utröna om omständigheterna är sådana att rapporteringsskyldighet föreligger. Om en advokat, med hänvisning till sin tystnadsplikt, vägrar lämna upplysningar till banken torde detta inte utgöra något hinder mot att banken, om misstanken om penningtvätt kvarstår, rapporterar transaktionen vidare till polisen. Det åligger därefter polisen att avgöra huruvida några vidare åtgärder skall vidtas.

Revisorer

Bestämmelser om revisorer finns i lagen (1995:528) om revisorer. Det finns två slag av revisorer; godkända och auktoriserade. För att bli godkänd eller auktoriserad revisor skall sökanden uppfylla vissa angivna krav. För tillsynen svarar numera en särskild myndighet, Revisorsnämnden. I samband med nämndens tillkomst betonades bl.a. revisorerens roll för företagandets villkor genom att de skall bevaka att det inte förekommer skattefusk och ekonomisk brottslighet i företagen. Enligt förordningen (1995:666) med instruktion för Revisorsnämnden skall nämnden svara för godkännande och auktorisation av revisorer, registrering av revisionsbolag, ta initiativ till, utreda och avgöra disciplinärenden, anordna examina och prov, föra register över revisorer och revisionsbolag, lämna information och uppgifter i frågor om revisionstillsynen, följa utvecklingen inom revisorsområdet och särskilt beakta nya förhållanden som har eller kan få betydelsen för tillsynen över revisorer och revisionsbolag. Sanktionerna utgörs av erinran, varning eller upphävande av auktorisationen.

Såsom *Svenska Revisorsamfundet (SRS)* har påpekat, får revisorer inte ägna sig åt medelsförvaltning när det gäller revisionsklienter (jfr 10 kap.

4 § aktiebolagslagen i dess lydelse före den 1 januari 1999). SRS menar att detta innebär att lagen inte är anpassad för revisorernas verksamhet och att denna grupp därför inte bör inordnas under penningtvättslagen.

Regeringen anser med hänsyn till detta att det inte nu finns anledning att låta penningtvättslagen omfatta revisorer. Däremot finns det skäl att på annat sätt dra nytta av den särskilda insyn och kunskap som revisorn har beträffande de bolag han reviderar. I denna del hänvisas till förslagen i avsnitt 12.

8.3 Skyldighet att svara på frågor

Regeringens förslag: Den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter eller också lotteri- och spelverksamhet skall vara skyldig att, på begäran av Rikspolisstyrelsen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har varit positiva till utredningens förslag. *Rikspolisstyrelsen* har ansett att även den som bedriver yrkesmässig handel med bostadsrätter bör vara skyldig att på begäran lämna de uppgifter som kan vara av betydelse för utredningar om penningtvätt.

Skälen för regeringens förslag: Polisen har i dag möjlighet att ställa frågor till enskilda företag i samband med en utredning om brott. Det är dock – fram till förundersökningen – den enskildes sak att avgöra om han vill medverka i utredningen och i så fall på vilket sätt. I det praktiska arbetet har kunnat noteras vissa branscher där det tämligen ofta kan antas att penningtvätt förekommer och där nuvarande ordning utgör ett hinder mot ökad effektivitet i kampen mot penningtvätt. Såvitt avser vissa yrkesgrupper utanför den finansiella kretsen där det finns anledning anta att penningtvätt förekommer kan det därför finnas skäl att upprätthålla kontroll genom en skyldighet att på begäran lämna uppgifter till finanspolisen (svarsplikt).

En reglering av förevarande natur finns t.ex. när det gäller pantbanker. I 27 § pantbankslagen (1995:1000) föreskrivs nämligen en skyldighet för pantbanker att lämna uppgifter till polisen. Pantbankernas skyldigheter sträcker sig emellertid längre eftersom de även skall lämna polismyndigheten tillträde till lokalerna för undersökning av pantlagret och granskning av pantboken samt de handlingar som ligger till grund för den.

Regeringen anser dock att det inte vore lämpligt att låta pantbankslagens utformning bilda modell för en generell reglering. Att redan innan förundersökning inlett ge polisen en allmän rätt att besöka verksamhetslokaler och granska vad där eventuellt kan finnas torde vara att jämställa med en stående icke-kontrollerad rätt till husrannsakan. Syftet med

att införa en penningtvättsreglering för andra företag än de finansiella bör i stället vara att förstärka polisens möjligheter att utföra ett effektivt utredningsarbete. Regeringen föreslår därför att den som bedriver näringsverksamhet inom vissa yrkesområden där penningtvätt kan antas förekomma bör vara skyldig att besvara finanspolisens frågor.

Vid avgränsningen av vilka verksamheter som skall omfattas av svarsplikten bör en grundförutsättning vara att vederbörande bedriver yrkesmässig verksamhet. Härigenom sker en naturlig avgränsning till affärsmässiga sammanhang. Viss vägledning kan även hämtas från de verksamheter som diskuteras i internationella sammanhang, t.ex. i EG:s kontaktkommitté.

Regeringen anser – i likhet med Penningtvättutredningen – att svars skyldighet är påkallad för den som bedriver handel med skrot, metaller, ädelstenar, konst, antikviteter eller transportmedel. Detsamma bör gälla fastighetsmäklare. *Rikspolisstyrelsen* har ansett att det är angeläget att också den som bedriver yrkesmässig handel med bostadsrätter omfattas eftersom även denna bransch lockar till sig penningtvätt. Regeringen delar denna uppfattning. Därutöver bör även den som driver lotteri- och spelverksamhet vara svarsskyldig. I begreppet lotteri inryms enligt 3 § lotterilagen (1994:1000) bl.a. vadhållning och liknande förfaranden. Inom Finansdepartementet har under 1997 utarbetats en promemoria om internationella kasinon. Promemorian har remissbehandlats. Om förslagen i denna blir föremål för lagstiftning, bör även kasinon omfattas av svarsplikten i penningtvättslagen.

Även andra branscher än de nu uppräknade skulle kunna komma i fråga för svarsskyldighet. Regeringen anser emellertid att svarsskyldighet för andra än dessa bör anstå tills erfarenhet vinnas av de nu aktuella förslagen.

Grundförutsättningen för att svarsskyldighet för ett företag skall föreligga bör vara att det finns en konkret misstanke om att penningtvätt förekommer. Innan en förfrågan riktas till företaget måste polisen exempelvis genom tips eller i anslutning till annan brottsutredning ha fått information av någorlunda konkret art. Det räcker således inte med en allmän insikt om att ”svarta pengar” brukar vara i omlopp inom branschen. Av detta följer att polisens frågor – skriftliga eller muntliga – måste vara specificerade. Detta torde i praktiken innebära att de kan härledas till en pågående utredning som behöver kompletteras. För att en förfrågan skall få avsedd effekt bör svar lämnas utan dröjsmål.

För de uppgiftsskyldiga företagen i 2 § penningtvättslagen gäller särskilda regler om tystnadsplikt. Ett företag som lämnar uppgifter till finanspolisen med stöd av penningtvättslagen får enligt 10 § samma lag inte göras ansvarigt för att det brutit mot någon sekretessregel, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. Några motsvarande sekretessbestämmelser finns inte för den krets som kommer att omfattas av den föreslagna svarsskyldigheten. För dessa kan det emellertid i avtal med andra finnas kontraktsbestämmelser med utfästelser att inte röja affärsförbindelser. I likhet med vad som gäller för företagen i 2 § penningtvättslagen, bör inte heller något brott mot tystnadsplikt föreligga när ett svarsskyldigt företag besvarar polisens frågor.

8.4 Bör vissa myndigheter omfattas av penningtvättslagen?

Prop. 1998/99:19

Regeringens bedömning: Det finns inte anledning att nu utvidga penningtvättslagen till att omfatta Riksbanken och Riksgäldskontoret.

Riksbanken

Enligt 8 kap. 8 § sekretesslagen gäller sekretess i riksbankens kassarörelse, valutahandel, in- och utlåningsrörelse, betalningsutjämning samt handel med värdepapper eller rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana tillgångar. Av 54 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (riksbankslagen) framgår att Riksbanken skall utan hinder av sekretessbestämmelserna i bl.a. 8 kap. 8 § sekretesslagen underrätta polis- eller åklagarmyndighet om det i verksamhet som avses i bestämmelsen framkommer uppgifter som ger anledning att anta att ett brott har begåtts. I samband med att penningtvättslagen trädde i kraft tog Riksbanken ett principbeslut om att så långt som möjligt följa bestämmelserna i denna lag trots att Riksbankens verksamhet inte omfattas av dess bestämmelser. Riksbanken har med stöd av principbeslutet vid några tillfällen rapporterat misstänkta fall av penningtvätt till finanspolisen. För det fall att finanspolisen tagit kontakt med Riksbanken om ett specifikt ärende har banken ansett att den kunnat lämna ut uppgifter till polisen med stöd av 54 § riksbankslagen.

Regeringen anser med hänsyn härtill att det inte finns anledning att nu utvidga penningtvättslagens bestämmelser till att även omfatta Riksbankens verksamhet.

Riksgäldskontoret

Den övervägande delen av Riksgäldskontorets upplåning i Sverige sker genom emission av obligationer som är registrerade hos Värdepapperscentralen. Riksgäldskontoret har numera även möjlighet att ta emot inlåning på konto från allmänheten i egen regi (prop. 1997/98:150, bet. 1996/97:FiU20, rskr. 1996/97:284, SFS 1997:679). Samtliga penningtransaktioner som har samband med Riksgäldskontorets upplåningsverksamhet utförs i dag genom bankinstitut och värdepappersbolag. Riksgäldskontoret har således inte någon egen kontanthantering. Granskningen av transaktioner enligt penningtvättslagen sker följaktligen hos de ifrågavarande bankerna och värdepappersbolagen. Av Penningtvättutredningens betänkande framgår att Riksgäldskontoret inte har upptäckt några misstänkta fall av penningtvätt.

Enligt 8 kap. 8 § sekretesslagen gäller sekretess i Riksgäldskontorets upplåningsverksamhet för uppgift om enskilda ekonomiska förhållanden. Av 14 kap. 2 § femte stycket framgår dock att sekretess inte hindrar att uppgift som angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindri-

gare straff än fängelse i två år lämnas till åklagarmyndighet, polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet.

Med hänsyn till att Riksgäldskontorets upplåning för närvarande utförs av institut som faller under penningtvättslagens tillämpningsområde, anser regeringen att det nu inte finns skäl att låta kontoret omfattas av lagen.

Regeringens förslag: Företag som avses i 2 § penningtvättslagen som lämnar uppgifter om misstänkt penningtvätt till Rikspolisstyrelsen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, skall på begäran av polisen lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.

När sådana uppgifter har lämnats, skall även annat företag som avses i 2 § lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som polisen begär.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen har dock föreslagit att utbyte av information avseende misstänkt penningtvätt i ett enskilt ärende även skall kunna ske mellan företag som avses i 2 § penningtvättslagen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser som yttrat sig i denna del, har tillstyrkt att uppgiftsskyldiga företag skall vara förpliktade att svara på efterföljande frågor från finanspolisen. *LO* har ställt sig avvisande till förslaget eftersom grunderna för och konsekvenserna av sekretessgenombrotten är dåligt redovisade.

Vad gäller förslaget om informationsutbyte mellan uppgiftsskyldiga företag, har *Kammarrätten i Sundsvall* avstyrkt detta. *Malmö tingsrätt* har ansett att utbytet av information bör begränsas till att omfatta enbart sådana uppgifter som varit föremål för anmälan till finanspolisen.

Skälen för regeringens förslag

Sekretess hos de uppgiftsskyldiga företagen

Av 1 kap. 10 § bankrörelselagen framgår att enskildas förhållande till bank inte obehörigen får röjas. Motsvarande bestämmelser finns i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet och lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. För övriga företag som omfattas av penningtvättslagen saknas sådana särskilda sekretessbestämmelser.

I förarbetena till penningtvättslagen (prop. 1992/93:207 s. 22) anges att en underrättelse som lämnas med stöd av en författning aldrig kan anses obehörig. I en del fall har banken enligt uttryckliga lagbestämmelser en skyldighet – och därmed också en rätt – att upplysa om kunders mellanhavanden med banken. Ett exempel på detta är bestämmelsen om uppgiftsskyldighet i 9 § penningtvättslagen.

Inledande av förundersökning anses bryta sekretess. Av 23 kap. 6 § rättegångsbalken framgår att under förundersökning må förhör hållas med envar som kan lämna uppgifter av betydelse för utredningen. Till följd av den bestämmelsen har polisen således rätt att ställa frågor även om ingen kan tvingas att lämna uppgifter. Uppgiftslämnande med stöd av detta lagrum har i praxis inneburit att röjande av uppgift inte skett obehörigen.

För tid fram till dess att förundersökning inleds är situationen emellertid annorlunda. Bestämmelsen i 9 § penningtvättslagen medför att sekretess-en i viss mån bryts eftersom företag som omfattas av lagen åläggs att lämna uppgifter till finanspolisen om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt. Om ett företag lämnar sådana uppgifter anses nuvarande sekretessbestämmelser begränsa möjligheterna för polisen att infordra kompletterande uppgifter innan förundersökning inleds. Enligt de uppgiftsskyldiga företagen har detta medfört vissa avvägningsproblem eftersom dessa kan bli skadeståndsskyldiga om sekretessbelagda uppgifter obehörigen lämnas. För polis och åklagare är det å andra sidan angeläget att få fram uppgifter för att rätt kunna bedöma om förundersökning skall inledas.

Sekretess hos finanspolisen

Hos finanspolisen gäller samma sekretessbestämmelser som inom polisväsendet i övrigt (5 kap. 1 § och 9 kap. 17 § sekretesslagen). Finanspolisens analys- och spaningsregister klassas som polisregister och skyddas av sekretess enligt 7 kap. 17 § sekretesslagen. Detta innebär att sekretess-

en är absolut, dvs. något skaderekvisit ställs inte upp som villkor för sekretessen. Härtill kommer att registrets tillstånd, vilket meddelats av regeringen, ytterligare begränsar möjligheterna att få ut uppgifter från det. Endast behörig personal hos finanspolisen får gå in i registret. Ett företag kan därför inte vända sig till finanspolisen för att få information om huruvida en kund är känd i penningtvättssammanhang.

Den absoluta sekretessen kommer emellertid att avskaffas för alla polisregister, utom belastningsregistret (prop. 1997/98:97, bet. 1997/98:JuU20, rskr. 1997/98:276, SFS 1998:624). För uppgifterna skall i stället gälla ett omvänt skaderekvisit till skydd för den enskilde, dvs. uppgifter får lämnas ut om det kan ske utan skada. Reglerna i 14 kap. sekretesslagen kommer att bli tillämpliga, vilket bl.a. innebär att den enskilde själv får rätt att ta del av de uppgifter som finns registrerade om honom eller henne om det står klart att det kan ske utan skada för utredningen och det inte heller finns någon annan sekretessgrund. Kriminalunderrättelseregister kommer även att bli tillåtna. De nya bestämmelserna träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Information till finanspolisen

Polisens begränsade möjligheter att i dag ställa kompletterande frågor till ett företag som lämnat uppgifter om misstänkt penningtvätt kan enligt regeringens mening inte anses tillfredsställande. Gällande sekretessbestämmelser bör därför mjukas upp så att informationsutbytet mellan företag och myndighet kan förbättras. Effektivitetsskäl talar för att polisen bör ges möjlighet att erhålla kompletterande upplysningar av ett företag som gjort en anmälan enligt penningtvättslagen.

Syftet med en bestämmelse om möjlighet att ställa kompletterande frågor vid utredning om penningtvätt är inte att ge polisen en allmän befogenhet att ta del av sekretessbelagda uppgifter, utan att polisen i ett konkret ärende skall kunna erhålla tillräcklig information för bästa möjliga beslutsunderlag. Den sekretess som gäller hos finanspolisen för lämnade uppgifter måste enligt regeringens mening anses tillräcklig för att skyddet för den personliga integriteten hos den som uppgiften avser skall upprätthållas.

Polisen kan emellertid i sitt utredningsarbete även ha skäl att anta att ett annat uppgiftsskyldigt företag varit inblandat i en anmäld transaktion. I vissa fall torde en enskild transaktion endast utgöra ett led i en lång kedja av transaktioner som utgör penningtvätt och som berör flera finansiella institut. Genom att utnyttja flera olika sådana företag minskar möjligheterna för polis och åklagare att kartlägga och komma åt betalningsströmmarna. Regeringen anser att skyldighet att besvara frågor från finanspolisen bör införas även i dessa fall. Det ligger i sakens natur att de frågor som i praktiken kan komma att ställas till annat än uppgiftslämnande företag blir av kompletterande art.

För att kunna ställa en meningsfull fråga till ett företag måste polisen i viss utsträckning lämna ut egna uppgifter. Enligt 1 kap. 5 § sekretesslagen utgör sekretess emellertid inte hinder mot att uppgift lämnas ut, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten skall kunna fullgöra sin verksamhet.

Information mellan företag

Utgångspunkten är som tidigare sagts att enskildas förhållanden till bank inte obehörigen får röjas. Detta innebär att ett bankinstitut inte torde kunna lämna ut skyddade uppgifter till ett annat företag. Däremot kan det enligt regeringens mening inte anses obehörigt att en banks lokalkontor redovisar en misstänkt penningtvättstransaktion till bankens huvudkontor för vidare åtgärder.

Utredningen har föreslagit att informationsutbyte om misstänkt penningtvätt i ett enskilt ärende skall kunna ske även mellan företag som avses i 2 § penningtvättslagen. De uppgifter som det torde vara fråga om är sådana som företagen har med anledning av misstanke om penningtvätt.

För att införa en sådan informationsmöjlighet talar framför allt effektivitetsskäl. Det kan exempelvis förefalla otillfredsställande att en bank som vägrat att utföra en transaktion p.g.a. misstanke om penningtvätt inte kan varna andra banker. Å andra sidan har det omfattande sekretessskyddet som gäller för de finansiella företagen tillkommit som skydd för enskilda personers integritet. Den information som det här är fråga om är ytterst integritetskänslig eftersom den bara avser en misstanke om brott som det ifrågavarande institutet har. Sådan information skall därför inte kunna spridas mellan företag utan överinseende av behörig myndighet. Vid en samlad bedömning finner regeringen att övervägande skäl talar för att utredningens förslag i den här delen inte bör ligga till grund för lagstiftning.

Ett alternativ till det föreslagna informationsutbytet skulle kunna vara att begränsa informationen till att omfatta enbart sådana uppgifter som varit föremål för anmälan till finanspolisen. Inte heller här kan dock effektivitetsskäl anses överväga det omfattande intrånget i den personliga integriteten som en sådan bestämmelse skulle innebära.

10 Registerfrågor

10.1 Bakgrund

10.1.1 Aktuell lagstiftning om registerfrågor

Den nu gällande datalagen (1973:289) syftar till att skydda den enskilde mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten till följd av att personuppgifter registreras med hjälp av ADB. Datainspektionen har till uppgift att pröva licenser och ansökningar om tillstånd. Vidare skall Datainspektionen utöva tillsyn enligt lagen.

Redan vid datalagens tillkomst förutsattes att den skulle ses över inom en snar framtid. Så har också skett vid ett flertal tillfällen. Den s.k. datalagsutredningen överlämnade sitt slutbetänkande En ny datalag (SOU 1993:10) i februari 1993. Jämsides med denna utredning har arbete pågått inom EU med att ta fram ett direktiv om skydd för personuppgifter – Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter – det s.k. dataskyddsdirektivet. En parlamentariskt sammansatt kommitté, Datalagskommittén, tillsattes av regeringen för att analysera på vilket sätt direktivet skulle genomföras i svensk lagstiftning. Kommittén lämnade över betänkandet Integritet – Offentlighet – Informationsteknik (SOU 1997:39) i juli 1997. På grundval därav lämnade regeringen förslag till en personuppgiftslag (prop. 1997/98:44). Riksdagen har under våren 1998 antagit propositionen (bet. 1997/98:KU18, rskr. 1997/98:180).

Datalagen kommer den 24 oktober 1998 att ersättas av personuppgiftslagen (1998:204). Lagen, som i huvudsak följer dataskyddsdirektivets text och disposition, omfattar all automatiserad behandling av personuppgifter och manuell behandling av personregister. Rent privat användning av personuppgifter är undantagen. Det görs även undantag med hänsyn till offentlighetsprincipen och tryck- och yttrandefriheten. Särregler i annan lagstiftning tar över bestämmelserna i personuppgiftslagen. Lagen innehåller bestämmelser om när behandling av personuppgifter är tillåten och när sådana uppgifter får föras över till en stat utanför EES. För behandling av känsliga personuppgifter gäller särskilt stränga regler.

Enligt 21 § är det förbjudet för andra än myndigheter att behandla personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden. Med behandling av personuppgifter förstås varje åtgärd eller serie av åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifter, vare sig det sker på automatisk väg eller inte. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock i fråga om automatiserad behandling av personuppgifter meddela föreskrifter om undantag från förbudet.

Regeringen får även i enskilda fall besluta om undantag från förbudet. Som exempel på fall där det kan vara befogat med undantag har nämnts den behandling av uppgifter om t.ex. brottmålsdomar som privata vård- och behandlingshem kan behöva utföra för att vårda och behandla den dömde på ett effektivt sätt och viss registrering för försäkringsbolagens

kravhantering. Regeringen får överlåta åt tillsynsmyndigheten att fatta sådana beslut.

Personuppgifter får enligt 10 § behandlas bara om den registrerade har lämnat sitt samtycke till behandlingen eller om behandlingen är nödvändig för att bl.a. den personuppgiftsansvarige skall kunna fullgöra en rättslig skyldighet. Enligt 22 § får uppgifter om personnummer utan samtycke behandlas bara när det är klart motiverat med hänsyn till bl.a. ändamålet med behandlingen.

10.1.2 Penningtvättutredningens förslag

Utredningen har föreslagit att de företag som avses i 2 § penningtvättslagen med hjälp av automatisk databehandling skall få föra register över den information om personer och transaktioner som det enligt lag eller föreskrift åligger dem att lämna till finanspolisen eller annan myndighet. Till stöd härför har anförts att det med hänsyn till den hastighet med vilken transaktioner nu genomförs knappast är möjligt att åstadkomma ett effektivt system mot penningtvätt om företagen inte får föra kundinformation med hjälp av ADB.

Utredningen påpekar vidare att penningtvättslagen ställer höga krav på de företag som enligt 2 § är uppgiftsskyldiga. Enligt 13 § penningtvättslagen skall dessa ha rutiner till förhindrande av att de utnyttjas för transaktioner som har samband med brottsliga förvärv. Utredningen anser att det inte är möjligt för företagen att uppfylla dessa ålägganden om de inte ges lagstadgad möjlighet att med hjälp av ADB föra register över uppgifter som lämnats med stöd av penningtvättslagen. Utredningen föreslår därför att varje företag skall ha rätt att föra ett databaserat register över de uppgifter som företaget har lämnat till finanspolisen. De uppgifter som enligt förslaget skall få registreras är den anmäldes namn, person- eller organisationsnummer, adress, kontonummer eller annan liknande uppgift samt en kortfattad beskrivning av den händelse som föranlett uppgiftslämnandet.

10.2 Penningtvätsregister

Regeringens förslag: Företag som avses i 2 § penningtvättslagen får, för att förhindra att företaget utnyttjas för penningtvätt, med hjälp av automatisk databehandling föra register över uppgifter som företaget lämnat till finanspolisen med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag. De närmare förutsättningarna för registreringen skall anges i en särskild lag om penningtvätsregister.

Utredningens förslag: Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Regeringens förslag är emellertid mera detaljerat genom att de närmare förutsättningarna för registreringen framgår direkt av lagtexten .

Remissinstanserna: *Datainspektionen* och *LO* har avstyrkt förslaget. Om förslaget genomförs anser *Datainspektionen* att den föreslagna lagen

måste skärpas. *Malmö tingsrätt* och *Justitiekanslern* har framfört synpunkter vad gäller frister för bevarande och gallring. *Grossistförbundet Svensk Handel* har tillstyrkt utredningens förslag. *Kammarrätten i Sundsvall*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenska Fondhandlareföreningen*, *TCO*, *Finansförbundet*, *Postgirot Bank* och *Riksåklagaren*, har ansett att berörda företag bör få lagra uppgifter om misstänkt penningtvätt även i de fall uppgifterna kommer från andra företag eller från finanspolisen.

Skälen för regeringens förslag

Avvägning mellan intresset av ett register och enskildas personliga integritet

Vissa större banker har med stöd av den nuvarande datalagen ansökt om tillstånd att få inrätta och föra personregister med hjälp av ADB, men Datainspektionen samt, efter överklagande, länsrätten och kammarrätten har avslagit ansökningarna.

Automatiserad databehandling av personuppgifter skulle underlätta och effektivisera det brottsbekämpande arbetet väsentligt. Vid bedömningen av huruvida personuppgifter skall få hanteras med hjälp av automatiserad behandling måste emellertid integritetsfrågorna ställas i förgrunden. En utgångspunkt är härvid bestämmelserna i 2 kap. 3 § andra stycket regeringsformen att en person, i den utsträckning som föreskrivs i lag, skall skyddas mot att den personliga integriteten kränks genom att uppgifter om honom eller henne registreras med hjälp av automatiserad databehandling.

Datainspektionen och *LO* har påpekat att möjligheten för banker och andra företag som omfattas av 2 § penningtvättslagen att registrera uppgifter om misstänkt penningtvätt i ADB-register kan komma att medföra att personer, kriminella men även oförvitliga, hamnar på en "svart lista".

De uppgiftsskyldiga företagen i 2 § penningtvättslagen omfattas redan i dag av skyldigheten i 13 § att ha rutiner för att förhindra att företaget utnyttjas för penningtvätt. Med stöd av bemyndigande i samma paragrafs andra stycke har Finansinspektionen bl.a. utfärdat närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas. Dessa föreskrifter återfinns i Finansinspektionens författningssamling (FFFS 1994:9 och 1994:10). I 4 § FFFS 1994:9 föreskrivs att företaget skall ha ett internt rapporteringssystem i syfte att ha kundinformation lätt tillgänglig för föreskrivna kontroller. Enligt 8 § andra stycket FFFS 1994:10 skall företaget, i samband med att misstänkta transaktioner rapporteras till finanspolisen, hålla dokumentation angående genomförda rutinkontroller och granskning inom företaget tillgänglig. Företagen har således redan i dag möjlighet att föra manuella register över uppgifter som lämnats till finanspolisen.

Enligt 21 § personuppgiftslagen är det förbjudet för andra än myndigheter att behandla personuppgifter om bl.a. lagöverträdelser som innefattar brott. I andra stycket finns emellertid möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från förbudet i fråga om automatiserad behandling av personuppgifter. Enligt artikel 8.5 i dataskyddsdirektivet får behandling

av sådana uppgifter utföras endast under kontroll av en myndighet eller – om lämpliga skyddsåtgärder finns i nationell lag – med förbehåll för de avvikelser som medlemsstaterna kan tillåta med stöd av nationella bestämmelser som innehåller lämpliga specifika skyddsåtgärder. Flera remissinstanser – däribland *Datainspektionen* – har pekat på att det, om förslagen i betänkandet genomförs, krävs att riksdagen noga och uttömmande anger gränserna. Utöver ändamålet med registreringen anser *Datainspektionen* även att tydliga regler om bl.a. innehåll, åtkomst och gallring måste anges.

Med hänsyn till det starka samhällseliga intresse av att bekämpa penningtvätt som finns, anser regeringen att de företag som omfattas av uppgiftsskyldigheten bör ges en lagstadgad möjlighet att med hjälp av automatisk databehandling föra register över uppgifter som de lämnat med stöd av penningtvättslagen. För att den personliga integriteten skall skyddas så långt som möjligt och kraven på skyddsåtgärder som ställs i dataskyddsdirektivet skall uppfyllas, måste emellertid ramarna för sådana register noggrant anges. Gränserna för registreringen bör därför framgå direkt av lagen.

Uppgifter som får registreras

Ändamålet med upprättande av penningtvättsregister är att förhindra att de uppgiftsskyldiga företagen utnyttjas för penningtvätt. Penningtvättsregister bör därför få föras av företagen för att förhindra att de medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt och uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket penningtvättslagen. Det åligger företagen att se till att uppgifterna i registret inte används för något ändamål som är oförenligt med detta. Företagen bör var för sig centralt få föra ett bevakningsregister för penningtvättsärenden vilket skall kunna konsulteras vid misstänkta transaktioner. De personuppgifter som får registreras skall vara adekvata och relevanta för ändamålet. Företagen bör vidare inte få registrera fler personuppgifter än som är nödvändigt.

Penningtvättutredningen har föreslagit att penningtvättsregister skall innehålla uppgifter som lämnats till finanspolisen med stöd av 9 § andra stycket penningtvättslagen. *Riksåklagaren* har i det sammanhanget påpekat att registret även bör omfatta uppgifter som lämnats med stöd av tredje stycket i samma paragraf. Regeringen anser att det skulle föra för långt om företagen tilläts registrera även sådana uppgifter som lämnas med anledning av en förfrågan från finanspolisen i en utredning som anmälts av ett annat företag. De uppgifter som får registreras bör således vara sådana som lämnats av företaget med stöd av 9 § andra stycket penningtvättslagen.

Penningtvättsregistret bör innehålla identifieringsuppgifter avseende fysiska eller juridiska personer som rapporterats till finanspolisen, dvs. uppgift om namn och person- eller organisationsnummer samt adress. Registret bör också innehålla uppgift om kontonummer eller motsvarande. Slutligen bör registret även innehålla de övriga uppgifter som lämnats av företaget med stöd av 9 § andra stycket penningtvättslagen.

Penningtvättutredningen har i den föreslagna lagen om penningtvättsregister föreslagit att uppgifterna i registret skall få bevaras endast under en begränsad tid. Som ledning för företagen anges i betänkandet att tolv månader bör vara en rimlig tidsgräns. Utredningen anser emellertid att detta inte behöver anges i lagen utan bör falla inom Finansinspektionens ansvarsområde. I ett särskilt yttrande som bilagts betänkandet har den i utredningen förordnade experten Tomas Tetzell föreslagit att det avgörande för om en uppgift skall gallras eller inte skall vara om uppgiften kan antas vara aktuell i ett ärende om penningtvätt. En lagringstid på tre år efter det att de senast rapporterade uppgifterna tillförts ett registrerat ärende bör enligt Tetzell vara ett riktmärke. Flera remissinstanser – däribland *Malmö tingsrätt*, *Jusitiekanslern* och *Datainspektionen* – har emellertid påpekat att föreskrifter om hur lång tid uppgifter i registret får bevaras bör framgå av lagen.

I likhet med den kritik som framförts av remissinstanserna anser regeringen att det, för att skydda den personliga integriteten i så stor utsträckning som möjligt, är lämpligt att tidsgränsen för gallring av uppgifterna i penningtvättsregistret framgår direkt av lagen. I personuppgiftslagen anges att personuppgifter inte skall bevaras under en längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen. Regeringen anser därför att den föreslagna tidsgränsen om ett år är rimlig. Tidsfristen bör löpa från den dag då uppgifterna lämnades till finanspolisen.

Det är viktigt att penningtvättsregistret innehåller uppgifter som är aktuella och riktiga. Om polisen beslutar att lägga ned en utredning om penningtvätt som föranletts av uppgifter som lämnats med stöd av penningtvättslagen bör, såsom påpekats av Datainspektionen, företagets uppgifter i registret omedelbart gallras. Detsamma bör gälla i sådana fall där finanspolisen inte ens funnit skäl att inleda en utredning. Om en förundersökning har avslutats utan att åtal väckts eller lagakraftvunnen dom eller beslut meddelats av domstol med anledning av lämnade uppgifter, bör uppgifterna likaså gallras.

Om det förekommer anledning att misstänka att en uppgift i registret är felaktig eller ofullständig, bör företaget utan dröjsmål vidta skäligen åtgärder för att utreda förhållandet. Visar det sig i ett sådant fall att uppgiften var felaktig eller ofullständig bör den rättas, kompletteras eller uteslutas ur registret. Såsom påpekats av *Lagrådet*, gäller bestämmelserna om rättelse i personuppgiftslagen även vid behandling av personuppgifter i penningtvättsregister. Det torde därför vara tillräckligt att en hänvisning till bestämmelserna om rättelse i personuppgiftslagen tas in i den nya lagen.

I 23 § personuppgiftslagen finns bestämmelser om att en enskild person har rätt att få del av de uppgifter om honom själv som finns registrerade. Utredningen har föreslagit att en särskild bestämmelse om undantag från denna regel bör tas in i den nya lagen. *Kammarrätten i Sundsvall* har påpekat att detta redan framgår av bestämmelsen i 11 § penningtvättslagen om meddelandeförbud. *Lagrådet* har i denna fråga förordat att en motsvarighet till den av utredningen föreslagna bestämmelsen tas in i den nya lagen för att förebygga att den registrerade begär registerutdrag enligt 26 § personuppgiftslagen. Enligt 27 § samma lag gäller nämligen inte 26 §, om det i bl.a. lag är särskilt föreskrivet att uppgifter inte får lämnas

ut till den registrerade. Meddelandeförbudet i 11 § penningtvättslagen avser själva uppgiftslämnandet, medan 26 § personuppgiftslagen tar sikte på själva behandlingen av uppgifter. Härtill kommer att det är önskvärt att en sådan bestämmelse finns med i den särskilda registerlagen. Regeringen delar denna uppfattning och anser därför att en särskild bestämmelse härom bör tas in i den nya lagen.

Åtkomst till penningtvättsregister

Penningtvättutredningen har föreslagit att säkerhetsbestämmelser införs som innebär att endast behöriga personer på säkerhetsavdelning eller personer med jämförbara positioner hos företagen skall få hantera informationen i penningtvättsregistren. Övrig personal skall enligt utredningen endast få tillgång till en markering som visar att behöriga personer skall kontaktas. Enligt utredningens förslag bör det åligga Datainspektionen att meddela närmare föreskrifter härom.

Kammarrätten i Sundsvall har ifrågasatt om banker bör ges möjlighet att utöka sina kundregister med spärrmarkeringar av vilka framgår att säkerhetsavdelningen eller motsvarande skall kontaktas. En sådan markering innebär, enligt kammarrätten, i praktiken att all personal som har tillgång till kundregistret genom markeringen också får upplysning om vilka kunder som kan misstänkas för penningtvätt. Kammarrätten ifrågasätter även om det är förenligt med ändamålet med ett kundregister att registrera sådana uppgifter.

I Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 1994:9) angående kontrollrutiner m.m. till förebyggande av penningtvätt föreskrivs att uppgiftsskyldiga företag skall ha ett internt rapporteringssystem med kundinformation lätt tillgänglig för föreskrivna kontroller. För att uppfylla detta krav är det viktigt att de åtgärder som föreskrivs i penningtvättslagen kan tillgripas så tidigt och så snabbt som möjligt. Det finns i dag ingenting som hindrar att personal inom företaget tar del av de uppgifter som lämnats till finanspolisen. Något sådant hinder bör inte heller finnas beträffande ADB-register. Det bör i stället ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela säkerhetsföreskrifter för penningtvättsregister i enlighet med bestämmelserna om säkerhetsåtgärder i personuppgiftslagen (se t.ex. 31, 32 och 50 §§).

För att skydda den personliga integriteten är det viktigt att det finns bestämmelser om tystnadsplikt för de personer som får tillgång till uppgifterna i penningtvättsregistret. Banksekretessen i 1 kap. 10 § bankrörelselagen hindrar redan i dag att enskildas förhållanden till bank obehörigen röjs. Någon motsvarande bestämmelse finns dock inte beträffande alla företag som omfattas av uppgiftsskyldigheten i penningtvättslagen. En särskild bestämmelse om tystnadsplikt bör därför tas in i lagen som innebär att den som är verksam inom ett företag som avses i 2 § penningtvättslagen inte obehörigen får röja uppgift i penningtvättsregister.

Riksskatteverket har anfört att det är angeläget att kronofodemyndigheterna får tillgång till bankernas penningtvättsregister. Riksskatteverket har därvid hänvisat till skyldigheten i 4 kap. 15 § utsökningsbalken för

banker m.fl. att redan i dag lämna vissa uppgifter till kronofogdemyndigheten för bedömning om det finns utmättningsbar egendom hos en gäldenär. Med hänsyn till intresset av att skydda den personliga integriteten anser regeringen att det inte är lämpligt att kronofogdemyndigheterna får tillgång till företagens penningtvätsregister.

För att skydda den personliga integriteten ytterligare, bör det även införas ett uttryckligt förbud i lagen mot samkörning av uppgifter i penningtvätsregister hos de uppgiftsskyldiga företagen, dvs. ett företags penningtvätsregister skall inte få samköras med motsvarande register hos ett annat företag.

11 Sanktioner mot företagen och där verksamma personer

Prop. 1998/99:19

Regeringens förslag: Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten eller bryter mot meddelandeförbudet skall kunna dömas till böter.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen har dock föreslagit att anställda i ett företag, oavsett befattning, skall omfattas av straffansvar för brott mot 9 § penningtvättslagen samt att fängelse skall ingå i straffskalan.

Remissinstanserna: *Tjänstemännens Centralorganisation, Finansförbundet, Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlareföreningen* har avstyrkt förslaget att införa sanktioner mot de anställda innan motsvarande bestämmelser har införts för företagen. *Riksåklagaren* har uppgett att, för det fall att ansvaret skall avse samtliga anställda, ansvaret bör begränsas till uppsåtliga gärningar. *Justitiekanslern* har anfört att skälen för kriminaliseringen inte framstår som helt övertygande och menar, liksom *Kammarrätten i Sundsvall*, att förslaget bör analyseras mot bakgrund av de principer om företagansvar som utbildats i rättspraxis.

Skälen för regeringens förslag

EG:s direktiv om penningtvätt

Av EG:s penningtvättsdirektiv följer bl.a. att medlemsstaterna skall se till att de företag som omfattas av direktivet identifierar sina kunder, granskar alla transaktioner som kan ha samband med penningtvätt samt att företagen, deras styrelseledamöter och anställda rapporterar misstänka transaktioner utan att upplysa kunden om att så har skett. Företagen skall även avstå från att utföra en transaktion beträffande vilken misstanke uppstått till dess behörig myndighet underrättats. Slutligen bör företagen införa rutiner för internkontroll och utbilda de anställda. Enligt artikel 14 i penningtvättsdirektivet skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som behövs för en fullständig tillämpning av alla bestämmelser i direktivet och särskilt föreskriva vilka påföljder som skall gälla vid överträdelse av regler som antagits på grund av direktivet.

Vid införandet av penningtvättslagen föreslogs inte något straffansvar för den som bryter mot lagens bestämmelser. Det förutsattes att efterlevnaden av bestämmelserna skulle kunna upprätthållas med stöd av arbetsrättslig lagstiftning och de avtal som träffats på arbetsrättens område samt de sanktionssystem som Finansinspektionen förfogar över i sin tillsynsverksamhet (prop. 1992/93:207 s. 11).

I en motion till riksdagen (1992/93:Ju24) anfördes att det var nödvändigt med långtgående straffsanktioner för att förhindra att den svenska finansmarknaden användes för penningtvätt. Straffansvar föreslogs därför i kombination med företagsbot för banker och andra inrättningar som genomför transaktioner i strid med lagens bestämmelser. Motionen av-

styrktes av justitieutskottet som i sitt av riksdagen godtagna betänkande bl.a. hänvisade till gällande lagstiftning om häleri och företagsbot (1992/93:JuU37). I övrigt ansågs Finansinspektionens tillsyn, liksom de regler som finns i lag och avtal på arbetsrättens område, vara garantier nog. Utskottet hänvisade även till att restriktivitet rekommenderas i fråga om nykriminalisering.

EFTA Surveillance Authority (ESA) undersökte under år 1994 hur Sverige hade genomfört EG:s penningtvättsdirektiv. Enligt ett yttrande av ESA med anledning av denna undersökning, skulle det ligga närmare den tolkning av direktivet som gjorts av andra medlemsstater att anta påföljdsbestämmelser i form av böter eller fängelse vid brott mot bestämmelserna i penningtvättslagen. Som skäl angavs att samtliga medlemsstater, när direktivet antogs, förbundit sig att vidta alla nödvändiga ändringar i respektive strafflagstiftning för att uppfylla kraven i direktivet. Vidare anfördes att Island, Norge och Österrike infört bestämmelser om böter. I Norge kan även fängelsestraff utdömas vid grov brottslighet.

Sanktioner mot företag

Det svenska straffsystemet bygger på principen att endast fysiska personer kan begå brott och straffas för dessa. Detta utesluter emellertid inte att juridiska personer i vissa fall kan drabbas av sanktioner eller andra betungande rättsverkningar till följd av brott eller andra överträdelse som begås i den verksamhet som bedrivs. Om ett tillståndspliktigt företag i 2 § inte följer de regler om interna rutiner och utbildning av personal som följer av 13 § penningtvättslagen samt av Finansinspektionens allmänna råd och föreskrifter, kan företaget meddelas varning eller i sista hand återkallelse av tillståndet att driva den tillståndspliktiga verksamheten. Vissa företag kan även meddelas erinran.

En översyn av vissa rörelse- och tillsynsregler på bankområdet görs för närvarande av Banklagskommittén (dir. 1995:86). Enligt utredningsdirektiven skall kommittén bl.a. överväga behovet av ändrade regler för Finansinspektionens ingripanden och sanktioner. Samtidigt pågår beredning inom Regeringskansliet av betänkandet *Straffansvar för juridiska personer* (SOU 1997:127), vari föreslås att straffansvar för juridiska personer skall införas och sanktionsavgifter som konkurrerar med straffbestämmelser tas bort.

Regeringen anser mot denna bakgrund att möjligheten att införa sanktionsbestämmelser mot de företag som omfattas av penningtvättslagen bör samordnas med beredningen av den ovannämnda utredningen resp. betänkandet. Regeringen avstår därför från att nu lägga fram något förslag i den delen.

Sanktioner mot personer som är verksamma i företaget

I samband med att frågor om sanktioner mot personer verksamma i företag diskuteras är det viktigt att skilja mellan straffrättsliga och administrativa bestämmelser. En person som är verksam i ett uppgiftsskyldigt

företag och som uppsåtligt medverkar vid penningtvätt kan redan i dag dömas enligt brottsbalkens häleribestämmelser. Enligt de nu föreslagna reglerna i brottsbalken, kommer en sådan person i fortsättningen att kunna dömas för penninghäleri eller penninghäleriförseelse enligt 9 kap. 6 a och 7 a §§ eller för medhjälp därtill enligt bestämmelserna i samma lagrum jämfört med 23 kap. 4 §. Att bryta mot de administrativa bestämmelserna i penningtvättslagen eller Finansinspektionens föreskrifter genom att åsidosätta gransknings- eller uppgiftsskyldigheten eller bryta mot meddelandeförbudet är däremot inte straffrättsligt sanktionerat i dag. Som exempel på en sådan situation kan nämnas att den verkställande direktören i ett uppgiftsskyldigt företag beslutar att en misstänkt transaktion inte skall rapporteras till finanspolisen på den grunden att det inte är önskvärt att företaget figurerar i penningtvättssammanhang.

För att bekämpningen av penningtvätt skall bli så effektiv som möjligt är det nödvändigt att den lagstiftning som finns på området efterlevs av de personer som är verksamma inom företaget. Detta torde gälla såväl anställda i företaget, t.ex. säkerhetsansvariga, som styrelseledamöter och verkställande direktörer. Straffrättsliga sanktioner för överträdelser av penningtvättslagens administrativa bestämmelser bör därför införas. Hur ansvaret skall fördelas inom företaget har emellertid varit föremål för olika meningar.

Flera remissinstanser, däribland *Finansförbundet*, har framfört kritik mot att en anställd kan drabbas av straffansvar för en handling som utförts på grund av att ett företag underlåtit att fullgöra sin skyldighet att skapa tillräckliga förutsättningar för de anställda att efterleva lagstiftningen. De har även påpekat att det förefaller orimligt att ålägga den enskilde tjänstemannen straffansvar om han inte erhållit tillräcklig utbildning eller om företagets rutiner är bristfälliga.

Principerna om företagaransvar torde kunna beskrivas enligt följande. Ansvaret åvilar i fråga om aktiebolag och andra juridiska personer med likartad struktur främst styrelsen och den verkställande direktören. I de flesta större företagen måste arbetsuppgifter och ansvar som primärt åvilar företagsledningen delegeras nedåt i organisationen. Det är nödvändigt dels eftersom företagsledningen i praktiken inte kan ha kontroll över hela verksamheten, dels eftersom ledningen av effektivitetsskäl inte kan syssla med detaljfrågor. Om en sådan delegering genomförs på ett korrekt sätt medför den i allmänhet att också straffansvaret flyttas från företagsledningen till den som arbetsuppgiften delegerats till. Detta förutsätter att företagsledningen har organiserat företagets verksamhet på ett rationellt sätt, utsett kompetenta befattningshavare samt sett till att erforderliga instruktioner lämnats. Det fordras vidare att den som fått ansvaret delegerat till sig också har tillräckliga beslutsbefogenheter och ekonomiska resurser för att vidta de åtgärder som är påkallade. Företagsledaren är alltid skyldig att skapa förutsättningar för en betryggande tillsyn och kontroll även om han inte kan utöva den själv. Det bör emellertid observeras att företagsledningens ansvar inte upphör ens efter en korrekt utförd delegering. Skulle företagsledningen känna till eller borde den känna till att arbetsuppgifter som delegerats inte utförs på ett godtagbart sätt, kan den hållas straffrättsligt ansvarig för att inte ha ingripit för att rätta till förhållandena.

Penningtvättslagen ålägger i 9 § företaget att granska och rapportera transaktioner som kan tyda på penningtvätt. Det grundläggande ansvaret för att lagens bestämmelser efterlevs ligger således i första hand på företagets ledning. En sanktionsbestämmelse som avser underlåtenhet att granska eller rapportera en misstänkt penningtvättstransaktion enligt 9 §, skulle således träffa företagsledningen eller den som ansvaret delegerats till eller, i vissa fall, bådadera. Som exempel kan nämnas att den säkerhetsansvarige på en bank som fått en anmälan från en kassörska underlåter att granska och rapportera transaktionen till finanspolisen.

Regeringen anser – i enlighet med vad som framförts av ett flertal remissinstanser – att det skulle föra för långt att ålägga samtliga anställda i ett företag, oavsett befattning, straffrättsligt ansvar. Straffansvaret bör därför begränsas så att det i enlighet med principerna för företagaransvar träffar personer i ledande ställning. Annan personal som i strid med instruktioner från arbetsgivaren underlåter att fullgöra den gransknings- och uppgiftsskyldighet som åligger företaget kan i stället bli föremål för åtgärder enligt arbetsrätten.

De regler på arbetsrättens område som är tillämpliga är närmast lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS). En arbetstagare kan sägas upp om det finns saklig grund för uppsägning resp. avskedas om han grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren. LAS gäller för arbetstagare i allmän eller enskild tjänst, men däremot inte för styrelseledamöter och verkställande direktörer i ett företag.

Straffansvar bör även införas för den som bryter mot meddelandeförbudet i 11 § penningtvättslagen. Av den bestämmelsen framgår dock uttryckligen att förbudet avser såväl styrelseledamöter som anställda i företaget.

Både såvitt avser brott mot gransknings- och uppgiftsskyldigheten som brott mot meddelandeförbudet, bör uppsåt eller grov oaktsamhet krävas för ansvar.

Utredningen har föreslagit att påföljden för brott mot penningtvättslagens bestämmelser skall kunna bestämmas till böter eller fängelse upp till sex månader. Regeringen anser att det måste beaktas att det rör sig om överträdelse av administrativa regler vilka syftar till att penningtvättslagens föreskrifter skall efterlevas. Straffvärdet för sådana förseelser torde enligt regeringens mening inte vara så högt att fängelse bör ingå i straffskalan.

Behövs sanktioner för svarspliktiga företag?

Den skyldighet att svara på finanspolisens frågor som föreslås i 9 a § penningtvättslagen för andra yrkeskategorier än de finansiella bör, enligt regeringens mening, inte omfattas av de föreslagna ansvarsbestämmelserna. Det kan nämligen inte uteslutas att den tillfrågade i vissa fall själv kan ha gjort sig skyldig till t.ex. medhjälp till penninghäleri och i ett sådant fall bör det av principiella skäl inte föreligga en skyldighet att under straffansvar lämna uppgifter som alltså skulle kunna komma att användas mot den uppgiftsskyldige själv.

De svarspliktiga företagen, dess styrelseledamöter och anställda omfattas av meddelandeförbudet i 11 §. Brott mot denna bestämmelse bör därför föranleda ansvar även för dessa.

12 Anmälningsskyldighet för revisorer vid misstanke om brott

12.1 Bakgrund

Penningtvättutredningens överväganden

Av direktiven till Penningtvättutredningen (dir. 1995:132) framgick att utredaren bl.a. skulle analysera om revisorer borde föras in under penningtvättslagens tillämpningsområde. Utredaren skulle i det sammanhanget särskilt beakta det förslag som lagts fram av Aktiebolagskommittén om skyldighet för revisorer i aktiebolag att anmäla misstänkt brottslighet i vissa fall. Penningtvättutredningen konstaterar att en revisor vid revisionen kan upptäcka misstänkt penningtvätt av betydande storlek. Utredningen anser emellertid att Aktiebolagskommitténs förslag innebär att revisorn kan anmäla brott endast under mycket specifika omständigheter. Vidare anføres att det redan i dag finns skyldighet för revisorer i företag under Finansinspektionens tillsyn att rapportera vissa omständigheter till inspektionen. Sammantaget finner därför utredningen att det i nuläget inte finns tillräckliga skäl för att införa någon särskild uppgiftsskyldighet för revisorerna.

Nya bestämmelser i aktiebolagslagen om anmälningsskyldighet för revisorer

En revisor är i dag inte skyldig att göra anmälan till polis eller åklagare, om han misstänker att det har begåtts något brott inom ramen för bolagets verksamhet. Tvärtom begränsas hans möjligheter att göra sådana anmälningar av hans tystnadsplikt. Tystnadsplikten innebär att han inte på eget initiativ får lämna uppgiften till polis eller åklagare, om detta skulle medföra skada för bolaget. I sådana fall har han inte några andra möjligheter att reagera än att anmärka på förhållandet i revisionsberättelsen samt att löpande, genom påpekanden och erinringar, underrätta företagsledningen om sina iakttagelser. Sedan förundersökningen väl har inletts är revisorn visserligen, trots tystnadsplikten, skyldig att svara på frågor från förundersökningsledaren men hans möjligheter att själv initiera förundersökningen är dock begränsade.

Riksdagen har under våren antagit prop. 1997/98:99 (bet. 1997/98:LU26, rskr. 1997/98:257, SFS 1998:760) med förslag om vissa ändringar på dessa punkter. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 1999. Om en revisor vid sin granskning av ett bolag finner att en styrelseledamot eller den verkställande direktören kan misstänkas för vissa särskilda slag av brott inom ramen för bolagets verksamhet, skall han utan oskäligt dröjsmål underrätta styrelsen om sina iakttagelser. Revisorn skall, om de skadliga effekterna av gärningen inte avhjälpes och anmälan till åklagare eller polis inte heller sker, senast två veckor efter underrättelsen till styrelsen lämna sitt uppdrag samt själv göra anmälan till åklagare.

Det skulle emellertid stämma mindre väl överens med revisorns roll som bolagets förtroendeman att ålägga honom uppgifter av renodlat

straffrättslig natur gentemot bolaget. Reglerna om revisors skyldighet att göra anmälan till polis eller åklagare har därför inte utformats så att de blir till en del av ett straffrättsligt sanktionssystem. I stället har de utformats så att de i första hand kan användas som instrument i revisorns arbete att – i bolagets och dess intressenters intresse – motverka oegentligheter inom bolaget. Skyldigheten för revisorn att agera har därför avgränsats till att gälla misstankar om brottslighet som är av ekonomiskt slag och som typiskt sett kan vålla bolaget eller dess intressenter skada. Brottsstyperna har specificerats i en särskild ”brottskatalog”. De brott som omfattas är främst bedrägeri-, förskinsrings- och bokföringsbrott samt vissa slag av skattebrott.

Vid remissbehandlingen av Justitiedepartementets promemoria har Riksåklagaren ansett att brottskatalogen även bör omfatta sådana häleri-brott som utgör penningtvätt. Regeringen har vid behandlingen av frågan i propositionen anfört att en anmälningsskyldighet vad gäller häleri skulle kunna vara av värde vid bekämpandet av penningtvätt, men avstått från att ta upp frågan i det sammanhanget och hänvisat till beredningen av Penningtvätt-utredningens betänkande.

12.2 Revisorer i aktiebolag

Regeringens förslag: Om en revisor i samband med granskning av ett bolag finner att en styrelseledamot eller den verkställande direktören kan misstänkas för penninghäleri, skall han göra anmälan om detta till åklagare.

Förslagen i promemorian om anmälningsskyldighet för revisorer vid misstanke om brott: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig har tillstyrkt förslagen. *Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR* har hänvisat till sitt remissyttrande över betänkande Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44) vari förslaget om anmälningsskyldighet för revisorer avstyrkts. Skulle en anmälningsskyldighet enligt prop. 1997/98:99 ändå införas har FAR emellertid inga invändningar mot att häleri läggs till brottskatalogen på det sätt som föreslås i promemorian. *Sveriges Industrieförbund* har framfört att det endast bör införas en rätt men inte någon skyldighet för revisorn att göra anmälan om misstänkt brottslig verksamhet i bolaget och i övrigt hänvisat till sitt remissvar över det ovannämnda betänkandet. *Svenska Revisorsamfundet SRS* har godtagit att anmälningsskyldigheten utökas med penningtvättsbrott, men påpekat att den föreslagna lagregleringen även innefattar andra brott som inte bör omfattas av anmälningsskyldigheten.

Skälen för regeringens förslag: Det finns anledning förmoda att en viss del av den penningtvätt som förekommer i dag sker genom att illegala medel förs in i bolag för att där ”tvättas”. Trots misstankar om att sådan verksamhet förekommer är det mycket svårt att upptäcka dessa transaktioner.

Revisorns arbete är inriktat på bolagets räkenskaper och ekonomiska förvaltning och det är på det området som revisorn har en särskild kompetens. Såsom Penningtvättutredningen påpekat kan en revisor i sitt arbete upptäcka misstänkt penningtvätt. Även *Svenska Revisorsamfundet SRS* har i sitt remissyttrande över betänkandet om penningtvätt konstaterat att det kan förekomma att revisorn vid granskningen av ett bolag finner transaktioner som skulle kunna utgöra ett led i penningtvätt. Granskningen sker i efterhand och det finns då oftast möjligheter att bedöma om transaktionen utgjort ett led i en brottslig handling.

I prop. 1997/98:99 har regeringen ansett att revisorns anmälningsskyldighet bör avgränsas till att avse misstankar om brottslighet av ekonomiskt slag som typiskt sett kan vålla bolaget eller dess intressenter skada. Med intressenter avses inte bara aktieägare utan även vissa utomstående såsom kreditgivare, anställda, andra kontraktsparter och det allmänna. De brott som föreslås omfattas av revisorernas anmälningsskyldighet är i enlighet därmed bedrägeri-, förskingrings-, bokförings-, besticknings- och mutbrott samt vissa slag av skattebrott. De åtgärder som är aktuella vid penningtvätt går i regel ut på att föra in s.k. svarta pengar i bolagets ekonomi. Gärningar som innefattar penningtvätt och som utförs inom ramen för bolagets verksamhet torde därför utgöra brottslighet av ekonomiskt slag. I propositionen har en riktlinje varit att en åtgärd för att omfattas av anmälningsskyldigheten dessutom skall kunna vålla bolaget eller dess intressenter skada. Brottslighet som innefattar penningtvätt torde inte vara av sådant slag att den typiskt sett kan vålla bolaget eller dess intressenter någon omedelbar skada, utan snarare sådan att den först i förlängningen kan åsamka dessa skador. Om det skulle komma till allmänhetens kännedom att ett bolag utnyttjas för penningtvätt torde förtroendet för bolaget minska och innebära negativa konsekvenser både för bolaget och dess intressenter. Detta är emellertid inte unikt för penningtvätt utan torde gälla för all typ av allvarligare brottslighet.

Svenska Revisorsamfundet SRS har anfört att anmälningsskyldigheten inte bör utvidgas till andra brottstyper än dem som omfattas av prop. 1997/98:99 om det inte finns starka skäl. Penningtvättens särskilt allvarliga karaktär, likhet med brott som innefattas i brottskatalogen, dess nära samband med redovisning och därmed det reviderade området samt revisorers möjligheter att upptäcka brottsligheten utgör enligt SRS sådana starka skäl.

Penningtvätt utförs ofta med uppsåt att dölja eller dra nytta av allvarlig brottslighet och utgör inte sällan ett slutled i den organiserade brottsligheten. Ett företag som utnyttjas för penningtvätt kan därmed finansiera sin verksamhet med kapital från brottslig verksamhet. Såsom påpekats av *Ekobrottsmyndigheten* är detta ett väldokumenterat problem i exempelvis restaurang- och byggbranschen samt i taxinäringen. De svarta pengarna skapar ett kretslopp genom penningtvätt och nya rörelser genereras. Sammantaget anser regeringen att penningtvättens särskilt allvarliga karaktär samt revisorernas möjligheter att upptäcka brottslighet i samband därmed motiverar att revisorns anmälningsskyldighet utsträcks till att omfatta också brottsliga förfaranden av penningtvättskaraktär.

Gärningar som innefattar penningtvätt är i dag i regel straffbara enligt brottsbalkens häleribestämmelser. I enlighet med vad som redovisats i

avsnitt 6, föreslår nu regeringen införande av ett särskilt penningtvättsbrott, penninghäleri. Anmälningsskyldigheten för revisorer bör i enlighet därmed avse misstanke om sådana gärningar som är straffbara enligt den föreslagna bestämmelsen om penninghäleri i 9 kap. 6 a § brottsbalken.

12.3 Revisorer i finansiella bolag

Europaparlamentet och rådet antog den 29 juni 1995 det s.k. BCCI-direktivet (95/26/EG). Direktivet innehåller bl.a. bestämmelser om revisorers rapporteringsskyldighet till tillsynsmyndigheterna. Bestämmelserna i direktivet har införts för revisorer i banker, kreditmarknadsföretag, försäkringsbolag, understödsföreningar, värdepappersbolag, fondbolag och hypoteksinstitut (se prop. 1995/96:173). En revisor i ett sådant finansiellt företag är skyldig att omgående till Finansinspektionen rapportera sådana förhållanden rörande företaget som kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar företagets verksamhet. Vidare skall revisorn rapportera förhållanden som kan påverka det finansiella företagets fortsatta drift negativt eller som kan leda till att han avstyrker att balansräkning eller resultaträkning fastställs eller kan föranleda anmärkning.

Bestämmelser som rör revisorer i banker finns i dag i bankrörelselagen (1987:617). I prop. 1997/98:166 föreslås bl.a. att aktiebolagslagen (1975:1385) även skall omfatta dessa företag. Förslagen innebär att bestämmelserna i aktiebolagslagen om revisorers anmälningsplikt vid misstanke om brott även kommer att omfatta bankaktiebolagen. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

13 Övriga frågor

13.1 Finns det behov av en ny penningtvättslag?

I dag finns regler om penningtvätt både i brottsbalken och i penningtvättslagen. Penningtvättslagen innehåller administrativa bestämmelser i syfte att hindra att det finansiella systemet används för penningtvätt, medan de straffrättsliga reglerna återfinns i brottsbalkens häleribestämmelser. Penningtvättutredningen har föreslagit att en ny penningtvättslag införs bl.a. med anledning av att ett särskilt penningtvättsbrott föreslås. Såsom tidigare anförts, föreslås nu att det nya brottet skall tas in i brottsbalken. Regeringen anser därför att övriga bestämmelser som föreslås kan genomföras genom ändringar i den gällande penningtvättslagen.

13.2 Ikraftträdande

Förslagen i prop. 1997/98:99 om aktiebolagets organisation träder i kraft den 1 januari 1999. Regeringen anser att det är angeläget att förslagen

träder i kraft så snart som möjligt herefter. Det är därför lämpligt att samtliga förslag i den här propositionen träder i kraft den 1 juli 1999.

13.3 Ekonomiska effekter

Förslaget att försäkringsmäklare skall omfattas av uppgiftsskyldighet i penningtvättslagen torde inte medföra några ekonomiska effekter för Finansinspektionen eftersom dessa redan i dag står under inspektionens tillsyn.

Förslaget om att bredda basen för penningtvätt till att avse skatte- och tullbrott torde inte få några betydande kostnadseffekter för det allmänna. Detsamma gäller förslaget om anmälningsskyldighet för revisorer som i samband med granskningen av ett bolag finner att en styrelseledamot eller den verkställande kan misstänkas för vissa slag av häleri.

Förslagen skall genomföras inom ramen för befintliga anslag för berörda myndigheter.

14.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

9 kap. 6 §

Ändringen innebär att de gärningsformer som nu upptas i första stycket 3 och 4 utgår och flyttas till en ny paragraf i brottsbalken, 9 kap. 6 a §, vilket får till följd att den gärningsform som nu återfinns under första stycket 5 (fordringshäleri), kommer att upptas under första stycket 3. I övrigt har inte några ändringar gjorts.

9 kap. 6 a §

Paragrafen, som behandlas i avsnitt 6.2.1, är ny och innebär att vissa förfaranden som utgör penningtvätt samlas under ett och samma straffstadiet.

Första stycket upptar i oförändrad form de nuvarande bestämmelserna i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken. *Punkt 1* motsvarar nuvarande 9 kap. 6 § första stycket 3 och *punkt 2* nuvarande 9 kap. 6 § första stycket 4. I viss utsträckning är gärningar som avses i första stycket straffbelagda även i 9 kap. 6 § första stycket. Syftet med den nya bestämmelsen om penninghäleri är att den skall omfatta sådana brottsliga förfaranden som typiskt sett är att anse som penningtvätt. Om en gärning även uppfyller rekvisiten för häleri, bör emellertid domstolen i stället döma för det brottet.

Andra stycket har inte någon motsvarighet i gällande rätt. Bestämmelsen utvidgar det straffbara området till att omfatta den som på ett mer kvalificerat sätt medverkar till åtgärder som är ägnade att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning på annat sätt än genom förvärv. Exempel på sådana brott är framför allt skatte- och tullbrott som innebär att skatt, tull eller annan avgift undandras staten. Förfaranden som vidtas med egendom som är förvärvad genom brott täcks redan av första styckets gärningsbeskrivningar. För att undvika tillämpnings- och konkurrensproblem har andra stycket därför gjorts subsidiärt till första stycket.

För straffansvar fordras att åtgärden i det enskilda fallet varit *ägnad att dölja* att annan berikat sig. Så torde regelmässigt vara fallet om man medverkar till att bortföra, överlåta eller omsätta egendom som tillhör någon som har berikat sig genom brott, exempelvis genom olika bank- eller andra affärstransaktioner, och därigenom försvårar möjligheten att klarlägga egendomens ursprung eller vem som är dess riktige ägare. Uppräkningen är inte uttömmande. Förutom de angivna exemplen omfattar således ansvaret liknande åtgärder som på samma sätt är ägnade att dölja att annan har berikat sig genom brott.

Som ytterligare villkor uppställs kravet att medverkan skall vara *otillbörlig*. Den medverkan som ges skall alltså, för att vara straffbar, ha som mer eller mindre uttalat syfte att hjälpa den brottslige att dra nytta av sitt brott. Vidare skall det finnas ett direkt samband mellan den hjälp gärningsmannen lämnar t.ex. en skattskyldig och det förhållandet att den sistnämnde får möjlighet att dölja att han har berikat sig genom brott.

Detta innebär att normala transaktioner som sker öppet och som har ett tydligt legalt ändamål faller utanför det straffbara området. Bedömningen måste göras med hänsyn till samtliga omständigheter. Att medverka vid överlåtelser eller andra former av transaktioner genom att ställa sig till förfogande som bulvan eller genom att låna ut sina identitetshandlingar är exempel på medverkan som normalt måste anses vara otillbörlig. Vidare bör betraktas som otillbörligt medverkan till banktransaktioner som innebär att egendom förs ut ur landet för att placeras och investeras i länder där kontrollen av det finansiella systemet är bristfällig. Ytterligare fall av otillbörlig medverkan kan t.ex. vara att låta någon annan sätta in pengar på sitt bankkonto eller medverka till omfattande transaktioner mellan olika konton i syfte att göra det svårare att identifiera egendoms ursprung eller dess ägare. Att delta i skentransaktioner utgör ett annat exempel på otillbörlig medverkan. Ett ytterligare exempel är att sälja vinstbongar för att ge någon annan tillgång till en handling som förklarar varför han disponerar över mer egendom än vad hans redovisade inkomst utvisar.

Såsom *Lagrådet* angett, syftar alltså bestämmelsen till att straffbelägga sådana åtgärder som mer eller mindre typiskt kan dölja det brottsliga berikandet, vilket innebär att normala affärstransaktioner, om än vidtagna i ont uppsåt, faller utanför det straffbara området.

De objektiva förutsättningarna för straffansvar måste givetvis vara täckta av uppsåt. Indirekt och även eventuellt uppsåt bör dock vara tillräckligt. För ansvar bör alltså inte krävas att gärningsmannens huvudsakliga syfte med en viss transaktion är att dölja att annan berikat sig genom brott. Det bör vara tillräckligt att gärningsmannen förstår att transaktionen kommer att få denna följd eller att han misstänker detta och att han skulle företa gärningen även om han var säker på att så är fallet.

Som en förutsättning för att bestämmelsen om penninghäleri skall kunna tillämpas måste det i samtliga fall föreligga ett fullbordat förbrott. I många fall där transaktioner som liknar penningtvätt företas kan gärningen i stället utgöra själva förbrottet, t.ex. förskingring. I sådana fall skall givetvis i första hand dömas för det brottet varvid efterföljande straffbar penningtvätt konsumeras.

När det gäller skattebrott omfattar den föreslagna utvidgningen av straffansvaret endast åtgärder som vidtas då effekten av brottet har inträtt. Det är således först när skattebrottet lett till en för låg debitering av skatt som den skattskyldige kan sägas ha berikat sig. Den som vidtar åtgärder i ett tidigare skede i syfte att dölja för skattemyndigheten att någon annan har en högre beskattningsbar inkomst än som redovisas, t.ex. genom s.k. luftfakturer eller skenavtal, torde i stället kunna dömas för medhjälp till skattebrott. Sådana främjande åtgärder kan även vidtas efter det att den skattskyldige har lämnat in de felaktiga uppgifterna men innan brottet har lett till önskad effekt, t.ex. genom att vid begärd komplettering från myndighetens sida medverka till att upprätta falska handlingar.

Tredje stycket innehåller en bestämmelse om grovt brott. Straffskalan motsvarar vad som gäller för de fall häleri är att bedöma som grovt. Vid bedömningen av om brottet är grovt bör de omständigheter som nu tillmäts betydelse vid frågan om häleri enligt 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken är grovt äga samma giltighet. Det bör därför beaktas vilket

värde gärningen avsett, om de brottsliga åtgärderna satts i system eller vidtagits inom ramen för omfattande ekonomisk verksamhet.

9 kap. 7 a §

Paragrafen, som motiveras i avsnitt 6.2.2, är ny.

Första stycket, som innehåller bestämmelser om ringa brott, motsvarar i sak nuvarande bestämmelser i 9 kap. 7 § första stycket brottsbalken, såvitt avser de gärningar som nu återfinns i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken. Därutöver kommer det även att omfatta ringa brott avseende de nya gärningar som anges i 9 kap. 6 a § andra stycket.

Andra stycket reglerar de fall då oaktsamt förfarande kan föranleda ansvar. *Punkt 1* motsvarar i sak nuvarande bestämmelser i 9 kap. 7 § andra stycket 2 brottsbalken, såvitt avser de gärningar som nu återfinns i 9 kap. 6 § första stycket 3 och 4 brottsbalken. *Punkt 2* har inte någon motsvarighet i gällande rätt och innebär att kriminaliseringen utvidgas till att även omfatta de nya gärningar som anges i 9 kap. 6 a § andra stycket.

14.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

1 §

Vid införandet av penningtvättslagen anfördes att syftet med hänvisningen i första stycket till Sveriges förpliktelser enligt EES-avtalet var att fästa tillämparens uppmärksamhet på att EES-avtalet kan ha betydelse för tolkningen av lagens bestämmelser. Eftersom hänsyn till detta skall tas även utan en direkt hänvisning därom i lagen, anser regeringen att första stycket är överflödigt och bör utgå.

I *första stycket*, som i stort motsvarar det nuvarande andra stycket, görs en teknisk ändring som innebär att en definition av vad som enligt penningtvättslagen skall avses med begreppet penningtvätt införs i stället för den syftesangivelse som finns i lagen i dag.

Ändringen i *andra stycket* innebär att penningtvättslagen kommer att omfatta transaktioner där det bakomliggande brottet utgörs av sådana skatte- eller tullbrott som innebär att skatt, tull eller annan avgift undandras staten. För att få med dessa brott skall penningtvätt även omfatta åtgärder med annan egendom än sådan som har förvärvats genom brott, om åtgärderna är ägnade att dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning. Med lokutionen "någon" avses även gärningsmannen själv. Åtgärder som vidtas av denne och som är ägnade att dölja att han själv berikat sig genom skatte- eller tullbrott kommer därmed att omfattas av lagens tillämpningsområde. Detsamma gäller då någon vidtar sådana åtgärder för att dölja att annan berikat sig genom brottslig gärning.

Utredningen har vidare föreslagit att begreppet "egendom" i definitionen ersätts med "medel". Som skäl har angetts att penningtvätt innebär ett döljande av att pengar eller pengars värde har ett olagligt ursprung. Begreppet "medel" innefattar, enligt utredningen, förutom kontanta me-

del i form av svenska kronor och utländska valutor, alla handlingar som har något faktiskt värde såsom aktier, obligationer eller andra omsättningsbara värdepapper. Regeringen anser, i likhet med vad som framförts av *Riksåklagaren*, att den av utredningen föreslagna ändringen innebär en omotiverad krympning av definitionen och föreslår därför inte någon ändring i den delen.

2 §

Ändringen i *första stycket* innebär att verksamhet enligt lagen (1989:508) om försäkringsmäklare omfattas av penningtvättslagen. Med försäkringsmäklare avses enligt den förstnämnda lagen juridiska och fysiska personer som yrkesmässigt förmedlar direktförsäkringar. Penningtvättslagen kommer därmed att omfatta såväl juridiska som fysiska personer som driver verksamhet som försäkringsmäklare.

Lagen innehåller numera även bestämmelser i 9 a § om vissa andra företag än dem som omnämns i första stycket. I *tredje stycket* görs därför en hänvisning till 9 a §.

3 §

I *första stycket* sägs att förfaranden som utgör penningtvätt enligt definitionen i 1 § kan vara straffbara som penninghäleri eller penninghäleriförseelse enligt 9 kap. 6 a och 7 a §§ brottsbalken. Ändringen görs till följd av att de nya brotten införs i brottsbalken. Uppräkningen av brott är emellertid inte uttömmande eftersom definitionen av penningtvätt i penningtvättslagen är vidare än penninghäleribrottet i brottsbalken. Straffansvar kan därför föreligga även enligt andra straffbestämmelser. Som exempel kan nämnas att en transaktion som omfattas av definitionen i 1 § sista meningen penningtvättslagen kan vara straffbar som medhjälp till skattebrott.

Ändringen i *andra stycket* innebär att begreppet penningtvätt införs till följd av definitionen i 1 §. Sista meningen utgår, vilket innebär ett förbud för de uppgiftsskyldiga företagen att medvetet medverka vid alla transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt, oavsett om det bakomliggande brottet är allvarligt eller inte.

Lagrådet har anfört att hänvisningen till "Ett företag som avses i 2 §..." möjligen kan väcka tvivel om huruvida företag i 2 § sista stycket, dvs. svarsskyldiga företag, omfattas. Även i följande paragrafer talas i huvudsak om "Företaget" varmed uppenbarligen avses företag enligt 2 § första stycket. Till undvikande av missförstånd bör måhända, enligt Lagrådet, i 3 § andra stycket anges att det är fråga om företag som avses i 2 § första stycket. I enlighet med Lagrådets yttrande, har en hänvisning till 2 § första stycket gjorts i andra stycket.

4 §

Ändringen i *tredje stycket* innebär en förklaring av vad som avses med förkortningen EES, Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, till följd av att 1 § första stycket tas bort.

5 §

Ändringen innebär att undantaget från skyldigheten att kontrollera kundens identitet under de i paragrafen angivna förutsättningarna även gäller företag som bedriver verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare.

7 §

Ändringen innebär att begreppet penningtvätt införs till följd av definitionen i 1 §.

9 §

Nuvarande första stycket delas upp i två stycken.

Ändringen i *första stycket* innebär att begreppet penningtvätt införs till följd av definitionen i 1 §. Lokutionen ”skäl att anta” har ändrats till ”skäligen kan antas” av språkliga skäl. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I *andra stycket* införs en bestämmelse som innebär att företaget på begäran av Rikspolisstyrelsen, eller den polismyndighet som regeringen bestämmer, skall lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt. Polisen får därigenom möjlighet att vända sig till företaget för att ställa ytterligare frågor i ett visst ärende som anmälts dit.

Tredje stycket är nytt och innebär att även annat företag som avses i 2 § första stycket skall lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som myndigheten begär sedan ett företag gjort en anmälan dit om penningtvätt. Polisens frågor måste avse utredningen i ett redan initierat ärende.

En precisering av att uppgiftsskyldigheten åligger företag som avses i 2 § första stycket har gjorts i enlighet med *Lagrådets* påpekande.

9 a §

Paragrafen är ny. Bestämmelsen har justerats på förslag av *Lagrådet*. Finanspolisen ges här möjlighet att vända sig till branscher där penningtvätt kan antas förekomma och som inte omfattas av uppgiftsskyldigheten i 2 §, för att inhämta information i ett visst penningtvättsärende. Det krävs alltså att ett konkret ärende redan har initierats hos finanspolisen för att svarsskyldighet skall inträda.

De verksamheter som omfattas av svarsplikten är handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling

av fastigheter eller bostadsrätter eller lotteri- och spelverksamhet. Med handel med transportmedel avses t.ex. försäljning av bilar och båtar.

För att svarsskyldighet skall inträda krävs det att handeln bedrivs yrkesmässigt. I begreppet yrkesmässig handel ligger att det är fråga om en verksamhet som bedrivs med självständighet, regelbundenhet och varaktighet samt i regel även i vinstsyfte.

10 §

Den nuvarande lokutionen ”brutit mot någon sekretessregel” har i förtydligande syfte ersatts med ”åsidossatt tystnadsplikt”. Skälet till det är att bestämmelsen är tillämplig på privaträttsliga subjekt. Den omfattar inte bara brott mot tystnadsplikt enligt lag utan även kontraktuella åtaganden om tystnadsplikt och innebär således att skadeståndsskyldighet inte kan ådömas för brott mot ett sådant åtagande.

Bestämmelsen gäller inte bara när företaget tar initiativ till uppgiftslämnande enligt 9 § andra stycket första meningen, utan även vid besvarande av polisens frågor enligt andra meningen. Detsamma gäller när andra företag i 2 § på polisens begäran lämnar uppgifter enligt 9 § tredje stycket.

Även styrelseledamöter, anställda och andra som lämnar uppgifter för företagets räkning är skyddade av bestämmelsen.

Andra meningen är ny och innebär att inte heller svarsskyldiga företag i 9 a § får göras ansvariga för åsidossättande av tystnadsplikt. Dessa företag har enligt 9 a § skyldighet att lämna de uppgifter till finanspolisen som denna begär. Någon bedömning av huruvida företaget hade anledning att räkna med att uppgifterna borde lämnas, skall således inte göras av dessa företag.

11 §

Ändringen innebär att inte heller svarspliktiga företag enligt 9 a §, dess styrelseledamöter eller anställda får röja för kunden eller någon utomstående att uppgifter har lämnats till finanspolisen med stöd av samma paragraf eller att polisen genomför en undersökning.

Nuvarande andra stycket utgår. I det stycket anges att ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken inte skall följa för den som bryter mot förbudet i första stycket. Stadgandet skall ses mot bakgrund av att penningtvättslagen hittills har saknat ansvarsbestämmelse; straffansvaret enligt 20 kap. 3 § brottsbalken är subsidiärt och förutsätter att gärningen inte är belagd med straff enligt någon annan bestämmelse. I 14 § föreslås emellertid att straffansvar införs för den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot meddelandeförbudet i 11 §. Såsom *Lagrådet* påpekat, blir då andra stycket överflödigt och bör utgå.

12 §

Ändringen innebär att begreppet penningtvätt införs till följd av definitionen i 1 §.

13 §

Ändringen i *första stycket* innebär att begreppet penningtvätt införs till följd av definitionen i 1 § och att en språklig ändring görs.

14 §

Paragrafen är ny och innebär att straffansvar införs i punkten 1 för den som uppsåtligen åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten enligt 9 §. Vilka som träffas av bestämmelsen, framgår av avsnitt 11.

Vidare införs straffansvar i punkten 2 för den som uppsåtligen bryter mot meddelandeförbudet i 11 §. Denna bestämmelse avser såväl de uppgiftsskyldiga företagen i 2 §, som de svarspliktiga företagen i 9 a §. Att bestämmelsen träffar styrelseledamöter och anställda i företaget, framgår av 11 §.

För ansvar fordras att gärningen begås uppsåtligen eller av grov oaktsamhet. Påföljden för överträdelse av bestämmelserna är böter.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 juli 1999.

På förslag av *Lagrådet* införs en övergångsbestämmelse i *andra punkten*.

Granskningskyldigheten enligt 9 § första stycket är straffsanktionerad och enligt 5 § brottsbalkens promulgationslag kan straffansvar inte inträda för underlåtenhet som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Där emot kan fråga uppkomma om skyldighet kan föreligga för att efter ikraftträdandet granska transaktioner som tidigare inte behövde granskas. Enligt grunderna för nyssnämnda bestämmelse bör detta inte vara fallet. I fråga om transaktioner som företagits före ikraftträdandet skall därför 9 § i dess äldre lydelse tillämpas och skall 14 § 1 nya lydelsen inte gälla.

14.3 Förslaget till lag om penningtvättsregister**1 §**

I paragrafen anges lagens omfattning, dvs. automatiserad behandling av personuppgifter avseende sådan penningtvätt som avses i 1 § penningtvättslagen. Sådan behandling föreslås ske i s.k. penningtvättsregister. Det anges även att lagen skall gälla utöver vad som gäller enligt bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204).

2 §

I paragrafen anges vilka som skall ha rätt att föra penningtvättsregister genom en hänvisning till 2 § första stycket penningtvättslagen. Registret skall få föras över sådana uppgifter som företaget lämnat till finanspolisen med stöd av 9 § andra stycket samma lag. De uppgifter som får re-

gistreras är sådana som kan tyda på penningtvätt och som anmälts till finanspolisen av det uppgiftsskyldiga företagen. Vidare får penningtvättsregister innehålla de ytterligare uppgifter som har lämnats av företaget på begäran av finanspolisen.

En precisering av att uppgiftsskyldigheten åligger företag som avses i 2 § första stycket har gjorts i enlighet med *Lagrådets* påpekande.

3 §

I bestämmelsen anges ändamålet med penningtvättsregistret. Ett sådant register får enligt punkten 1 föras av ett uppgiftsskyldigt företag för att förhindra att företaget medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt. Bestämmelsen motsvarar vad som sägs i 3 § andra stycket penningtvättslagen. Vidare får ett sådant register enligt punkten 2 föras för att företaget skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket samma lag. Ändamålsbestämmelsen är uttömmande, vilket innebär att penningtvättsregistret inte får användas av företagen för några andra ändamål än de angivna.

4 §

I paragrafen anges vilka uppgifter som ett penningtvättsregister får innehålla. Uppräkningen är uttömmande. Enligt första punkten får identitetsuppgifter på den aktuella fysiska eller juridiska personen registreras, dvs. namn, person- eller organisationsnummer och adress. I andra punkten anges att registrering kan ske av kontonummer eller motsvarande, som den anmälda transaktionen är hänförlig till. Vissa av de företag som avses i 2 § penningtvättslagen för inte konton, t.ex. företag som driver livförsäkringsrörelse, valutaväxlingsrörelse och försäkringsmäklare. Registreringen hos dessa kan därför avse andra motsvarande uppgifter som en anmäld transaktion kan hänföras till. Som exempel kan nämnas försäkringsnummer hos ett livförsäkringsbolag. Slutligen skall, enligt punkten 3, även de övriga uppgifter som lämnats till finanspolisen med stöd av penningtvättslagen kunna registreras. Uppgifterna skall stämma överens med dem som lämnats till finanspolisen.

Vid behandlingen av personuppgifter skall även kraven i 9 § första stycket personuppgiftslagen iakttas. Enligt denna bestämmelse skall den personuppgiftsansvarige, dvs. i det här fallet det uppgiftsskyldiga företaget, iaktta vissa grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter. Sådana uppgifter skall behandlas bara om det är lagligt. Personuppgifterna skall alltid behandlas på ett korrekt sätt och i enlighet med god sed. Vidare får personuppgifter samlas in bara för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål samt inte behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in. Ändamålet med penningtvättsregister har redan angetts i 3 §. De personuppgifter som behandlas skall vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålen med behandlingen. Företagen skall se till att inte fler personuppgifter behandlas än som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen.

De personuppgifter som behandlas skall enligt samma paragraf vara riktiga och, om det är nödvändigt, aktuella. Företagen skall se till att alla rimliga åtgärder vidtas för att rätta, blockera eller utplåna sådana personuppgifter som är felaktiga eller ofullständiga med hänsyn till ändamålen med behandlingen. Slutligen skall personuppgifter inte bevaras under en längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen. Särskilda bestämmelser i de här frågorna har tagits in i 6 §.

5 §

Paragrafen innehåller ett förbud mot att lämna ut uppgifter ur penningtvättsregister till den registrerade. Såsom framgått av avsnitt 10.2, har bestämmelsen tagits in för att förebygga att den registrerade begär registerutdrag enligt 26 § personuppgiftslagen. Enligt 27 § samma lag gäller nämligen inte 26 §, om det i bl.a. lag är särskilt föreskrivet att uppgifter inte får lämnas ut till den registrerade.

6 §

Paragrafen innehåller regler om när gallring av uppgifterna i penningtvättsregister skall ske. En uppgift i registret skall gallras om finanspolisen beslutar att inte inleda eller att lägga ned utredningen om penningtvätt som föranletts av uppgiftslämnande enligt penningtvättslagen. Bestämmelsen innebär inte att företaget aktivt måste efterhöra om en utredning om penningtvätt är aktuell eller inte, utan att företaget så fort det får kännedom om att utredningen lagts ned, omedelbart skall gallra uppgifterna ur registret.

Om en förundersökning har avslutats utan att åtal har väckts eller om en domstol har meddelat dom eller beslut som vunnit laga kraft med anledning av de lämnade uppgifterna skall uppgifterna gallras ur registret.

Uppgift i ett register skall alltid gallras senast ett år efter det att uppgift lämnats till finanspolisen med stöd av 9 § andra stycket penningtvättslagen. Penningtvättutredningen ansåg att tidsfristen skulle löpa från det att uppgiften fördes in i registret. I vissa fall kan det emellertid förekomma att tidpunkten för registrering inte sammanfaller med den dag då uppgift till finanspolisen lämnades. Tidsfristen bör därför räknas från den dag då uppgifterna lämnades.

7 §

Bestämmelsen innebär att ett företags penningtvättsregister inte får samköras med motsvarande register hos ett annat företag. Syftet med bestämmelsen är att skydda den personliga integriteten.

Bestämmelserna i personuppgiftslagen om rättelse och skadestånd skall gälla vid behandling av personuppgifter enligt lagen om penningtvättsregister.

Enligt 28 § personuppgiftslagen är den personuppgiftsansvarige skyldig att på begäran av den registrerade snarast rätta, blockera eller utplåna sådana personuppgifter som inte har behandlats i enlighet med denna lag eller föreskrifter som har utfärdats med stöd av lagen. Den personuppgiftsansvarige skall också underrätta tredje man till vilken uppgifterna har lämnats ut om åtgärden, om den registrerade begär det eller om mera betydande skada eller olägenhet för den registrerade skulle kunna undvikas genom en underrättelse. Någon sådan underrättelse behöver dock inte lämnas, om detta visar sig vara omöjligt eller skulle innebära en oproportionerligt stor arbetsinsats.

Enligt 48 § samma lag skall den personuppgiftsansvarige ersätta den registrerade för skada och kränkning av den personliga integriteten som en behandling av personuppgifter i strid med denna lag har orsakat. Ersättningskyldigheten kan i den utsträckning det är skäligt jämkas, om den personuppgiftsansvarige visar att felet inte berodde på honom eller henne.

9 §

Paragrafen innehåller i *första stycket* en bestämmelse om tystnadsplikt för den som är verksam inom ett uppgiftsskyldigt företag för uppgift i penningtvättsregistret. Bestämmelsen motsvarar vad som sägs i 1 kap. 10 § bankrörelselagen för banker. Av 11 § penningtvättslagen framgår att den som är verksam inom ett uppgiftsskyldigt företag inte får röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter lämnats enligt 9 § eller att polisen genomför en undersökning.

Av *andra stycket* framgår att ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken inte skall följa för den som bryter mot förbudet i första stycket. Bestämmelsen överensstämmer med 1 kap. 10 § tredje stycket bankrörelselagen.

14.4 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

10 kap. 38 §

Den föreslagna ändringen innebär att revisorn skall vidta de åtgärder som anges i 39 och 40 §§ om han finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till det brott som beskrivs i 9 kap. 6 a § brottsbalken. I likhet med de brott som tidigare finns upptagna i paragrafen är penninghäleri ett sådant brott som kan föranleda fängelse i minst två år. För att inte bryta systematiken i brottskatalogen har misstanke om penninghäleriförseelse lämnats utanför bestämmelsen.

I 39 § första stycket anges att en revisor som finner att det föreligger sådan brottsmisstanke utan oskäligt dröjsmål skall underrätta styrelsen om sina iakttagelser. Enligt andra stycket kan underrättelse dock underlåtas om det kan antas att styrelsen inte skulle vidta några skadeförebyggande åtgärder med anledning av underrättelsen eller en underrättelse av annat skäl framstår som meningslös eller stridande mot syftet med revisionen. Undantaget i andra stycket torde vara tillämpligt vid misstanke om penninghäleri eftersom styrelsen knappast kan vidta några skadeförebyggande åtgärder i dessa fall och en underrättelse även i övrigt skulle framstå som meningslös. I 40 § regleras revisorns skyldighet att avgå från sitt uppdrag i vissa fall. Paragrafen är tillämplig även vid misstanke om penninghäleri enligt förslaget.

Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Bekämpande av penningtvätt (SOU 1997:36)

Prop. 1998/99:19
Bilaga 1

Efter remiss har yttrande inkommit från Göta hovrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Malmö tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Domstolsverket, Justitiekanslern, Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren, Sveriges Riksbank, Riksgäldskontoret, Kommerskollegium, Finansinspektionen, Riksskatteverket, (RSV), Generaltullstyrelsen, Datainspektionen, Lotteriinspektionen, Juridiska fakulteten i Uppsala, Sveriges Försäkringsförbund, Svenska Bankföreningen, Postgirot Bank AB, Svenska Fondhandlareföreningen, Finansbolagens förening, Fondbolagens förening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), SACO Sveriges akademikers centralorganisation, Finansförbundet, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, Svenska Revisorssamfundet SRS, Sveriges advokatsamfund, Företagarnas Riksorganisation, Sveriges Köpmannaförbund, Stockholms handelskammare, Sveriges Juvelerare- och Guldsmedsförbund, Guldsmedsbranschen-Samarbetsforum och Grossistförbundet svensk handel.

Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44)

Prop. 1998/99:19
Bilaga 2

Efter remiss har yttrande inkommit från Justitiekanslern, Göta hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Bokföringsnämnden, Riksåklagaren (inkl. underremissinstanser), Rikspolisstyrelsen, Revisorsnämnden, Finansinspektionen, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket (inkl. underremissinstanser), Statskontoret, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Konkurrensverket, Patent- och registreringsverket, Redovisningskommittén, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska arbetsgivarföreningen, Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska Handelskammarförbundet, Stockholms handelskammare, Sveriges Industriförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Byggentreprenörerna, Sveriges

Ackords-central, Företagarnas Riksorganisation, Sveriges Försäkringsförbund, Stockholms Fondbörs Aktiebolag, Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, Svenska Revisorsamfundet SRS, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund SRF, Sveriges Bokförings- och Revisionsbyråers Förbund, Sveriges advokatsamfund, Konkursförvaltar-kollegiernas förening, Aktiefrämjandet, Sveriges Aktiesparares Riksförbund – Aktiespararna, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Civilekonomernas Riksförbund och Fondbolagens Förening.

Remissinstanser som har yttrat sig över promemorian Revisorns skyldigheter vid misstanke om brott i bolaget

Prop. 1998/99:19
Bilaga 3

Efter remiss har yttrande inkommit från Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Finansinspektionen, Svenska Bankföreningen, Sveriges Industriförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Företagarnas Riksorganisation, Sveriges Försäkringsförbund, Föreningen Auktoriserade Revisorer och Svenska Revisorsamfundet.

Vidare har ett remissmöte hållits. Vid mötet deltog företrädare för Stockholms tingsrätt, Riksåklagaren, Revisorsnämnden, Riksrevisionsverket, Patent- och registreringsverket, Svenska Bankföreningen, Grossistförbundet Svensk Handel, Industriförbundet, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, Svenska Revisorsamfundet SRS, Sveriges Bokförings- och Revisionbyråers Förbund SBRF, Sveriges advokatsamfund, Svenska Fondhandlareföreningen och Sveriges Aktiesparares riksförbund – Aktiespararna.

Remissinstanser som har yttrat sig över promemorian om anmälningsskyldighet för revisorer vid misstanke om vissa slag av häleri

Prop. 1998/99:19
Bilaga 4

Efter remiss har yttranden inkommit från Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Riksrevisionsverket, Revisorsnämnden, Ekobrottsmyndigheten, Finansinspektionen, Patent- och registreringsverket, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, Svenska Revisorsamfundet SRS, Svenska Bankföreningen, Sveriges Försäkringsförbund och Sveriges Industriförbund.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 9 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

dels att det i brottsbalken skall införas två nya paragrafer, 9 kap. 6 a och 7 a §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap. **6 §¹**

Den som

1. på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande tar befattning med något som är frånhänt annan genom brott,

2. bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv,

3. *otillbörligen främjar möjligheterna för annan att tillgodogöra sig egendom som härrör från brottsligt förvärv eller värdet av sådan egendom,*

4. *med uppsåt att dölja egendomens ursprung medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som härrör från brottsligt förvärv, eller*

5. genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran

döms för *häleri* till fängelse i högst två år.

För häleri döms likaledes den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott.

Är brott som anges i första eller andra stycket grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

2. bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv, *eller*

3. genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran

¹ Senaste lydelse 1993:207.

6 a §

Den som

1. otillbörligen främjar möjligheterna för annan att tillgodogöra sig egendom som härrör från brottsligt förvärv eller värdet av sådan egendom, eller

2. med uppsåt att dölja egendomens ursprung medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som härrör från brottsligt förvärv

döms för penninghäleri till fängelse i högst två år.

För penninghäleri döms också den som, i annat fall än som anges i första stycket, otillbörligen medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom, om åtgärden är ägnad att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning.

Är brott som anges i första eller andra stycket grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

7 a §

Är brott som avses i 6 a § att anse som ringa, döms för penninghäleriförseelse till böter eller fängelse i högst sex månader.

För penninghäleriförseelse skall också dömas den som

1. i fall som avses i 6 a § första stycket inte insåg men hade skälig anledning att anta att brott förelåg, eller

2. i fall som avses i 6 a § andra stycket inte insåg men hade skälig anledning att anta att annan berikat sig genom brottslig gärning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

dels att 1–5, 7 och 9–13 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 9 a och 14 §§, samt närmast före 14 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Föreskrifterna i denna lag meddelas till uppfyllande av Sveriges förpliktelser enligt avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Lagen har till syfte att förhindra sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen (penningtvätt).

Med penningtvätt avses i denna lag sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen.

Med penningtvätt avses även åtgärder med annan egendom än som avses i första stycket, om åtgärderna är ägnade att dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning.

2 §¹

Bestämmelserna i denna lag gäller företag som driver

1. bankrörelse och annan verksamhet som består i att från allmänheten låna upp medel och att lämna krediter,
2. livförsäkringsrörelse,
3. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
4. verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn och som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 3 kap. 1 § 2–13 lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,
5. verksamhet som kräver anmälan till Finansinspektionen enligt

¹ Senaste lydelse 1997:462.

valutaväxlingslagen (1996:1006).

valutaväxlingslagen (1996:1006),
samt

Prop. 1998/99:19
Bilaga 5

6. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare.

Lagen gäller endast sådan mot kunder inriktad verksamhet som avses i första stycket och som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra företag finns i 9 a §.

3 §

Att förfaranden som avses i 1 § *andra* stycket kan vara straffbara som *häleri* eller *häleriförseelse* framgår av 9 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken. Att förfaranden som avses i 1 § kan vara straffbara som *penninghäleri* eller *penninghäleriförseelse* framgår av 9 kap. 6 a och 7 a §§ brottsbalken.

Ett företag som avses i 2 § får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner *avseende medel* som kan antas *härröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag. Med sådana förvärv anses i denna lag förvärv genom brott där fängelse mer än sex månader ingår i straffskalan.* Ett företag som avses i 2 § får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner som kan antas *utgöra penningtvätt.*

4 §

Företaget skall kontrollera identiteten hos den som vill inleda en affärsförbindelse med företaget.

Identitetskontroll skall utföras också beträffande annan än den som avses i första stycket vid transaktioner som överstiger 110 000 kronor. Detsamma gäller om transaktionen inte överstiger nämnda belopp men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna överstiger beloppet. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna överstiger det angivna värdet.

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket, om företaget är hemmahörande inom EES. Detsamma gäller om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket, om företaget är hemmahörande inom *Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES)*. Detsamma gäller om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

5 §

Ett livförsäkringsföretag behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller engångspremie till högst 18 000 kronor. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats i ett företag som avses i 4 § tredje stycket första meningen.

Livförsäkringsföretag och företag som bedriver verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller engångspremie till högst 18 000 kronor. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats i ett företag som avses i 4 § tredje stycket första meningen.

7 §

Den kontroll som anges i 4–6 §§ skall, även om det inte följer av bestämmelserna i de paragraferna, alltid utföras om det kan antas att en transaktion *avser medel som härrör från ett brottsligt förvärv av allvarligare slag.*

Den kontroll som anges i 4–6 §§ skall, även om det inte följer av bestämmelserna i de paragraferna, alltid utföras om det kan antas att en transaktion *utgör penningtvätt.*

9 §

Företaget skall granska alla transaktioner *beträffande vilka företaget har skäl att anta att transaktionen avser medel som härrör från ett brottsligt förvärv av allvarligare slag.* Företaget skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen, eller den polismyndighet som regeringen bestämmer, om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt.

Företaget skall granska alla transaktioner *som skäligen kan antas utgöra penningtvätt.*

Företaget skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen, eller den polismyndighet som regeringen bestämmer, om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt. *Sedan sådana uppgifter har lämnats skall företaget på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.*

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även annat företag som avses i 2 § lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som myndigheten begär.

9 a §

Den som bedriver yrkesmässig handel med antingen antikviteter, fastigheter, bostadsrätter, konst, metaller, skrot, transportmedel, ädelstenar eller lotteri- och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

10 §

Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarigt för att det *brutit mot någon sekretessregel*, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för företagets räkning.

Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarigt för att det *åsidosatt tystnadsplikt*, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. *Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 a § får inte heller göras ansvarigt för att det åsidosatt tystnadsplikt.* Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för företagets räkning.

11 §

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 § eller att polisen genomför en undersökning.

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 eller 9 a §§ eller att polisen genomför en undersökning.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

12 §

Om Finansinspektionen vid en inspektion av ett företag eller på annat sätt får kännedom om transaktioner avseende medel som kan antas *härröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag*, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

Om Finansinspektionen vid en inspektion av ett företag eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas *utgöra penningtvätt*, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

13 §

Företaget skall ha rutiner *till förhindrande av* att företaget utnyttjas för transaktioner som har samband med brottsliga förvärv. Företaget skall svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet.

Företaget skall ha rutiner *för att förhindra* att företaget utnyttjas för *penningtvätt*. Företaget skall svara för att de anställda får formation och utbildning för ändamålet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall tillhandahållas.

Ansvarsbestämmelse

14 §

Till böter döms den som uppsåtliga eller av grov oaktsamhet

1. *åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten enligt 9 §, eller*

2. *bryter mot meddelandeförbudet i 11 §.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag gäller utöver personuppgiftslagen (1998:204) vid automatiserad behandling av personuppgifter i fråga om sådan penningtvätt som avses i 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvätsregister).

2 § Företag som avses i 2 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får föra penningtvätsregister över sådana uppgifter som företaget lämnat med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

Ändamål

3 § Penningtvätsregister får föras av ett företag som avses i 2 §

1. för att förhindra att företaget medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt enligt 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, och

2. för att företaget skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket samma lag.

Innehåll

4 § Ett penningtvätsregister får endast innehålla

1. namn, person- eller organisationsnummer och adress,
2. kontonummer eller motsvarande, samt
3. de övriga uppgifter som lämnats med stöd av 9 § andra stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Gallring

5 § En uppgift i penningtvätsregistret skall gallras

1. om den myndighet som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt beslutar att inte inleda eller att lägga ned utredningen om penningtvätt,

2. om en förundersökning har avslutats utan att åtal väckts med anledning av de lämnade uppgifterna,

3. om en domstol har meddelat dom eller beslut som vunnit laga kraft med anledning av de lämnade uppgifterna, eller

4. senast ett år efter det att uppgifter lämnats med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

Om det finns anledning att misstänka att en uppgift i penningtvätsregister är felaktig eller ofullständig, skall företaget utan dröjsmål vidta

skäliga åtgärder för att utreda förhållandet. Visar sig uppgiften vara felaktig eller ofullständig skall den rättas, kompletteras eller uteslutas ur registret. Prop. 1998/99:19
Bilaga 5

Samkörning

6 § Ett företags penningtvätsregister får inte samköras med motsvarande register hos ett annat företag.

Rättelse och skadestånd

7 § Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om rättelse och skadestånd gäller vid behandling av personuppgifter enligt denna lag.

Tystnadsplikt

8 § Den som är verksam i företag som avses i 2 § får inte obehörigen röja uppgift i penningtvätsregister.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 38 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

38 §¹

En revisor skall vidta de åtgärder som anges i 39 och 40 §§, om han finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt något av följande lagrum:

1. 9 kap. 1, 3 och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och
1. 9 kap. 1, 3, 6 a och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och
2. 2, 4, 5 och 10 §§ skattebrottslagen (1971:69).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

¹ Senaste lydelse 1998:760.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1998-09-14

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 3 september 1998 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt,
3. lag om penningtvättsregister, och
4. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorerna Monica Rodrigo och Stefan Johansson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

9 kap. 6 a §

Tillämpningen av andra stycket kan väntas medföra betydande svårigheter att avgränsa det brottsliga området. Tolkningen av orden "otillbörligen" och "ägnad att dölja" blir avgörande för utfallet. Som Lagrådet förstår det senare rekvisitet skall det vara fråga om åtgärder som mer eller mindre typiskt kan dölja det brottsliga berikandet, medan normala affärstransaktioner, om än vidtagna i ont uppsåt, inte skall falla under bestämmelsen. Stort utrymme lämnas åt domstolarna att med beaktande av legalitetsprincipen tolka straffbestämmelsen, men detta är något som i betraktande av ämnets svårhetsgrad får godtas.

Förslaget till lag om ändring i lagen om åtgärder mot penningtvätt

3 §

Genom att det i 2 § införs ett nytt sista stycke i vilket anges att bestämmelsen om uppgiftsskyldighet för vissa andra företag återfinns i 9 a § kan hänvisningen i förevarande paragrafs andra stycke till "Ett företag som avses i 2 § ..." möjligen väcka tvivel om huruvida även företag i 2 § sista stycket omfattas. I följande paragrafer talas i huvudsak om "Företaget" varmed uppenbarligen avses företag enligt 2 § första stycket. Till undvikande av missförstånd bör måhända i 3 § andra stycket anges att det är fråga om företag som avses i 2 § första stycket.

9 §

I tredje stycket bör preciseras att uppgiftsskyldigheten åligger företag som avses i 2 § första stycket.

9 a §

Bestämmelsen omfattar bl.a. den som bedriver yrkesmässig handel med fastigheter eller bostadsrätter. Enligt den allmänna motiveringen (avsnitt 8.3) är det härvid fastighetsmäklare som åsyftas. Mäklarverksamhet bör dock lämpligen karakteriseras som "förmedling" av ett objekt, jfr 1 § fastighetsmäklarlagen. Inledningen av paragrafen är också rent språkligt något otympligt utformad. Lagrådet föreslår därför följande lydelse:

"Den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter eller också lotteri- och spelverksamhet skall på begäran --- ."

11 §

I andra stycket anges, att ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken inte skall följa för den som bryter mot förbudet i första stycket. Stadgandet skall ses mot bakgrund av att lagen om åtgärder mot penningtvätt hittills har saknat ansvarsbestämmelse; straffansvaret enligt 20 kap. 3 § brottsbalken är subsidiärt och förutsätter att gärningen inte är belagd med straff enligt någon annan bestämmelse. I lagrådsremissen föreslås emellertid i 14 § att straffansvar införs för den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot meddelandeförbudet i 11 §. Andra stycket blir då överflödigt och bör utgå.

Övergångsbestämmelse

Granskningskyldigheten enligt 9 § första stycket är straffsanktionerad och enligt 5 § brottsbalkens promulgationslag kan straffansvar inte inträda för underlåtenhet som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Där emot kan fråga uppkomma om skyldighet kan föreligga att efter ikraftträdandet granska transaktioner som tidigare inte behövde granskas. Så synes enligt grunderna för nyssnämnda bestämmelse inte böra vara fallet. Lagrådet föreslår en övergångsbestämmelse av följande lydelse: "I fråga om transaktioner som företagits före ikraftträdandet tillämpas 9 § i dess äldre lydelse och skall 14 § 1 nya lydelsen inte gälla."

Förslaget till lag om penningtvätsregister

Penningtvättutredningens förslag innehöll en bestämmelse om att uppgifter ur register inte får lämnas ut till den registrerade. Genom en sådan bestämmelse förebyggs – vilket torde vara nödvändigt – att den registrerade kan begära registerutdrag enligt 26 § personuppgiftslagen. Enligt 27 § personuppgiftslagen gäller nämligen inte 26 §, om det i bl.a. lag är särskilt föreskrivet att uppgifter inte får lämnas ut till den registrerade. Någon motsvarighet till den av utredningen föreslagna bestämmelsen finns inte i det remitterade förslaget. Orsaken härtill torde vara meddelandeförbudet enligt 11 § lagen om åtgärder mot penningtvätt. Detta avser emellertid själva uppgiftslämnandet, medan 26 § personuppgiftslagen tar sikte på behandlingen av uppgifter. Härtill kommer att det är önskvärt att finna en bestämmelse i ämnet i den särskilda registerlagen. Lagrådet förordar

därför att en motsvarighet till den av utredningen föreslagna bestämmelsen tas in på lämplig plats i förevarande lag.

Prop. 1998/99:19
Bilaga 6

2 §

Såsom Lagrådet har anfört under 3 § förslaget till lag om ändring i lagen om åtgärder mot penningtvätt skulle också här kunna preciseras att det är fråga om företag som avses i 2 § första stycket den lagen.

5 §

Andra stycket innehåller - under rubriken gallring - bestämmelser om rättelse. Dessa bestämmelser lägger inte någonting till personuppgiftslagens föreskrifter om rättelse, däremot saknar de denna lags krav på underrättelser till tredje man. Det är oklart om detta är en avsiktlig begränsning, som dock i så fall synes olämplig. I vart fall anges i 7 § att personuppgiftslagens bestämmelser om rättelse gäller vid behandlingen av personuppgifter enligt denna lag. Lagrådet förordar att andra stycket i förevarande paragraf får utgå.

Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Åsbrink, Schori, Winberg, Ulvskog, Sundström, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson och Lejon.

Föredragande: statsrådet Åsbrink

Regeringen beslutar proposition 1998/99:19 Ändringar i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, m.m.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	13 §	391L0308
